

Anul XIV
Nr. 36 (488)
Simbătă
4 septembrie
1971
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

momente
de lectură

Debutul care consacră

Nu e chiar o vorbă goală formula pe care o întrebuințează din când în când criticul spre a marca valoarea unei cărți de început : un debut care consacră un scriitor. Fiindcă ne consacrăm de la debut sau nu ne consacrăm niciodată. În condițiile abundenței moderne de literatură, începătorul care se supraestimează, care-și îngăduie să fie prea generos cu sine, are toate șansele să nu audă — nici acum, nici mai târziu — vorbindu-se despre cărțile sale. Să nu învinovățim de aceasta doar pe critici, pe recenzentii coplesțiți de numărul aparițiilor : ei n-au timpul material de a lua în considerare toate încercările autorilor. În fond, până și în atletism, contează doar o singură încercare, cea mai bună. În literatură, încercarea care contează de obicei este cea dintii. Ea atrage atenția, impune, consacră un nume. Indiferent, adesea, de ce se întâmplă mai apoi, de faptul că următoarele cărți confirmă sau nu debutul. Un scriitor poate greși, eșecul ține de natura „meseriei” sale mai mult decât de a oricărei meserii: doar un singur eșec nu iartă, cartea de debut. Poarta cea mare a istoriei literaturii se deschide o singură dată în cariera fiecărui autor : după întâia carte. Cine nu intră atunci, trebuie să se mulțumească, mai târziu, cu porțile înguste și lăturalnice, întredeschise pe furis, pentru o clipă, și pe care intră cine apucă. Starea literară a acestor întârziări rămâne de obicei „legală”; ei poartă în frunte semnul lămurit al intrușilor.

constă în a alege cărțile publicabile, nu în a le scrie. Și editorul alege din ceea ce se scrie. Nu mai e cazul să precizez că selecția aceasta, departe de a fi pasivă, prezintă a instrument esențial de a controla o literatură sau chiar de a influența hotărâtor. Inșă este un instrument care se exercită în condiții date și aceste condiții le fac scriitorii. E adevărat că se scrie (aproape) numai ce se publică ; dar e încă și mai adevărat că se publică numai ce se scrie.

Trebuie să pretindem în continuare editorilor exigență ; dar s-o pretindem mai întâi scriitorilor înșiși. Debutantul n-are statut particular ; dacă este scriitor, se supune legilor generale ale scriului ; dacă nu este, discuția devine inutilă. A fi debutant este o obligație, nu o scuză. Un poet este poet de la debut, nu un debutant numai, cu circumstanțe atenuante la greșeli și rabat la calitate. Cine s-ar gândi să „scuze” pe Bacovia din Plumb, pe Goga din Poezii, pe Camil Petrescu din Ultima noapte, pe G. Călinescu din Viața lui Eminescu. Excepțiile confirmă regula, deși e bine să vedem totdeauna dacă sînt excepții cu adevărat. Șoimii și Povestirile cu care a debutat Sadoveanu n-au valoarea Hanului Aucești și a Baltagulii, dar sînt, în 1904, printre cele mai importante cărți de proză. Propozițiilor noastre se cuvine să le lăsăm nuanța de relativitate pe care o au toate lucrurile ce privesc valoarea.

Un rol revine și criticii. Cine, dacă nu criticul, descoperă și încurajează pe scriitorul începător ? E. Lovinescu a pus Sburătorul sub acest nobil ideal al descoperirii talentelor. G. Călinescu a visat mereu să susțină o „poștă a redacției”, să primească manuscrisele tinerilor și să le îndrume pe calea literaturii. Orice critic se vrea șef de școală sau măcar conducător de cenacul. Dar aceasta nu e încă totul ; mai trebuie și ca tinerii scriitori să creadă în critici. Când începătorul nu urmărește decât să fie publicat (cu orice preț), atunci influența criticului nu se poate exercita deplin. E, la mijloc, o problemă de morală a scriului. Un autor de cărți proaste, un debutant neexprimat convingător, fac parte dintre scriitorii imorali. Mediocritatea artistică a unui debut este un indice de imoralitate. Nu există debuturi indiferente : orice debut trebuie să consacre un scriitor.

Nicolae MANOLESCU

Ov. S. Crohmălniceanu,
începînd cu acest număr,
deschide rubrica săptămînală

FAPTELE ȘI VORBELE

CRONICA LITERARĂ
a revistei noastre
va fi susținută
din acest număr
de
Ilie Constantin

Regizorul
Lucian Pintilie
semnează în pagina
de Arte

CRONICA FILMULUI

Logicienii lumii la București

Interviu cu CONSTANTIN VLAD,
vice-președinte al Academiei de Științe Social-Politice

— Cum apreciați lucrările în curs de desfășurare ale celui de-al IV-lea Congres internațional de Logică, Metodologie și Filozofia științei de la București ? Ce contribuție credeți că aduce acest Congres ?

— Tematica Congresului de la București nu este nici întâmplătoare și nici rezultatul unei juxtapuneri. Tematica acestui Congres rezultă într-un mod fericit în domeniul — sau câteva domenii — care se regăsesc în toate sferele cunoașterii umane, constituie nu numai puncte de contact ci zone unorii largi de interferență între aceste sfere ; asemenea puncte de contact, zone de suprapunere, sînt, între altele, logica, metodologia, filozofia științelor. Nu există știință care să-și poată permite luxul de a ignora problemele de metodologie, ceea ce se poate numi fundamentele filozofice și logice ale științelor, fără să se priveze de importante mijloace — și premise — de progres. Mai mult, ascendența problemelor de metodologie și filozofia a științei se constată în ultimul timp nu numai la filozofi, ci și la numeroși oameni de știință. Faptul acesta este, după opinia mea, de bun augur pentru cunoaștere. Și, de remarcat că, la actualul Congres, prezența masivă a savanților de diferite specialități — matematicieni, fizicieni, biologi, psihologi, istorici, ecologi etc. a dat un plus de vigoare, de prosepetime, de temeinicie, dezbaterilor și, totodată, a evidențiat cu deosebită forță rodnicia — și de aici, necesitatea — unirii eforturilor oamenilor de știință și logicienilor, filozofilor în abordarea problemelor. Iată de ce, în ciuda marii diversități tematice, Congresul a fost străbătut de o unitate fundamentală de preocupări ceea ce, bineînțeles, n-a însemnat niciodată că au fost mulți participanți care să poată trece cu ușurință și, în genere, să poată trece, spre exemplu, de la secția în care se discutau probleme de logică matematică, la cea care se ocupa de metodologia științelor istorice și sociale.

În ceea ce privește scopurile acestui Congres (neapărat la plural!) ele sînt numeroase : să permită prezentarea celor mai noi informații științifice în domeniile date, să le supună probei discuției științifice directe, să caracterizeze stadiul actuale și să încerce desprinderea unor tendințe de perspectivă ale cercetării, să promoveze un larg și viu dialog, o confruntare de idei între diferitele orientări filozofice în probleme care fac obiectul cercetărilor, să înlesnească contactul dintre oamenii de știință, generatori de noi colaborări etc. Consider că deja se poate răspunde afirmativ : aceste scopuri ale Congresului sînt atinse. Pentru noi, ca țară gazdă, la toate acestea se adaugă țelurile creării condițiilor necesare bunei desfășurări a Congresului — potrivit aprecierilor a foarte numeroși oameni de știință de peste hotare — aceste țeluri sînt de asemeni atinse — și, pe cît posibil, să înlesnim cunoașterea de către oaspeții a vieții și preocupărilor poporului român.

E foarte dificil să-ți formulezi impresiile, mai ales cînd sînt și numeroase și se referă la o manifestare științifică prestigioasă, aflată încă în desfășurare. Se pot spune totuși, de pe acum, o serie de lucruri.

Astfel, pentru climatul în care se desfășoară lucrările o însemnată contribuție a avut-o mesajul președintelui Consiliului de Stat al României, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cuvintele președintelui referitoare la rolul crescînd al științei, în înaltele responsabilități sociale ale savanțului, la necesitatea ca știința și slujitorii ei să exercite o influență sporită asupra soluționării marilor probleme cu care se confruntă omenirea, inclusiv influența asupra activității oamenilor politici, chemarea sa la depășirea logicii forței și înstaurarea logicii colaborării între popoare în relațiile internaționale, spirit care pătrunde mesajul avînd ample rezonanțe în dezbateri.

Este o importanță caracteristică a Congresului înalta tinută științifică a numeroase rapoarte, expuneri, simpozioane, comunicări asigurate de prezența unor prestigioase personalități științifice.

La Congres, logica, metodologia și filozofia științei se prezintă ca un domeniu al-cunoașterii în plină afirmare și, în același timp, evidențînd o conștiință tonică și angajantă cu privire la marile și complexe probleme științifice încă nerezolvate. Insatisfacția resimțită față de golurile existente, căutările asidue pentru perfecționarea instrumentelor cercetării, pentru înnoirea conceptelor, dorința evidentă

de a îmbina stricta și serioasa specializare în domenii înguste cu formarea unei viziuni de largă perspectivă despre dezvoltarea științei, de a depăși pozițiile exclusiviste în aprecierea unor metode științifice — de a găsi locurile de contact de pildă între metodele logice și cele istorice, dintre limbajele logice, matematice și cele naturale — toate acestea concurează la o apreciere realistă și totodată pătrunsă de optimism asupra stadiului actual și perspectivei dezvoltării logicii, metodologiei și filozofiei științei.

Congresul prilejuiește o amplă dezbateri în care se exprimă, se confruntă puncte de vedere diferite cu o deplină respectare a cerințelor controverselor științifice. Aceste controverse exprimă în numeroase cazuri concepții filozofice diferite. Este semnificativ, că, în cadrul gândirii nemarxiste reprezentate la Congres, se poate constata o întărire vizibilă a tendințelor raționaliste, un câștig de teren a interpretărilor deterministe, o apropiere sensibilă a numeroși oameni de știință de logica dialectică, înțelegă mai mult în spiritul lui Marx decât a lui Hegel, logică cerută de știința contemporană. În cadrul dezbaterilor, participanții din țara noastră, din celelalte țări socialiste, alți oameni de știință promovează activ concepția materialismului dialectic și istoric care își dovedește marea forță conștientă și în domeniile ce fac obiectul dezbaterilor. Fără îndoială, contactele care se stabilesc ocazional Congresului între oamenii de știință vor stimula colaborarea atât de importantă pentru progresul cunoașterii.

Am constatat cu satisfacție că mulți participanți străini cunosc bine o serie de cercetări românești în domeniul logicii, metodologiei și filozofiei științei. La Congres delegația română e activă prezentînd 4 rapoarte, peste 80 de comunicări și avînd pînă în prezent cca. 60 de intervenții în dezbateri. Au fost primite cu mult interes de către auditoriul rapoartele și comunicările prezentate de către acad. Athanase Joja, Miron Constantinescu, Grigore Moisil, Roman Moldovan și alții.

Lucrările Congresului continuă. Desfășurarea lor pînă în prezent ne face să credem că vom participa și de acum înainte la dezbateri științifice de înaltă calitate și de ultimă ziare vor adăuga noi note la caracterizarea de ansamblu ce se conturează de pe acum : o reușită, o prestigioasă manifestare științifică.

L.

În pagina a 3-a,
un reportaj despre lucrările
Congresului internațional de Logică,
Metodologie și Filozofia științei

Din presa acestei săptămîni

EDINBURGH — MOMENT DE PRESTIGIU ȘI RECUNOAȘTERE STRĂLUCITĂ A ARTEI ȘI LITERATURII ROMÂNEȘTI

Cităm din articolul apărut în „Știința” de ieri, 3 sept. 1971 : „Festivalul internațional de la Edinburgh, principala manifestare artistică anuală organizată în Marea Britanie, a prilejuit un strălucit succes al Teatrului „Luceafărul” Bulandra, care prezintă aci o serie de spectacole cu piesele „Dale carnavalului” de L.L. Caragiale și „Leonce și Lena” de G. Buchner. Publicul britanic a ovaționat îndelung pe actorii români, la ambele spectacole. Teatrul Bulandra are după aprecierea lui William Thomley, directorul dramaturgiei al festivalului, „una dintre cele mai bune trupe de comedie din lume.” „Dale carnavalului”, piesă al cărei comic de limbaj ar fi trebuit să constituie o piedică pentru spectatorul care nu cunoaște limba română, a sîritat ropote de

aplauze, datorită vervei pe care regizorul Lucian Pintilie a imprimat-o reprezentărilor, spiritului de echipă și exuberanței cu care actorii și-au jucat rolurile. „Umorul vizual al comărilor a depășit dificultățile de limbă”, „Gloriosul talent comic al românilor...” iată termenii în care principalele ziare scoțiene, și în primul rînd „Scotsman”, caracterizează spectacolul prezentat de actorii români Toma Caragiu, Marin Moraru, Ștefan Bănică, Vally Voiculescu.

Cel de-al doilea spectacol, „Leonce și Lena”, în regia lui Liviu Ciulei, s-a bucurat de un succes cu totul excepțional. Ion Caramitru, Irina Petrescu, Marin Moraru, Virgil Ogășanu, Vally Voiculescu au fost aplaudați pe tot parcursul spectacolului și minute în șir la sfîrșit. „Românii au prezentat un spectacol minu-

mal”, acestea sînt cuvintele cu care ziarul eliat mai sus și-a intitulat cronica.

La o săptămîna de la deschidere, expoziția de artă contemporană românească, deschisă la „Richard Demarco Gallery”, la care participă un grup de plasticieni români, se bucură de un deosebit interes din partea unui public numeros, a radioului, televiziunii și preselor, ca și spectacolele de dans ale lui Miriam Pădăruț și Gheorghe Căciuleanu, desfășurate cu sala plină, seară de seară, în aceeași galerie, și precedate de recitalul de poezie al lui Marin Sorescu, susținut de autor și de Ion Caramitru.

Succesele artiștilor și actorilor români pot fi considerate ca prestigioase dacă fimem seama de faptul că ei se manifestă în cadrul festivalului în compania unor nume și a unor formații artistice de primă rezonanță...”

În pagina a 5-a:

MEMORII de Zaharia Stancu

Vezi toamna

Cu pleoapa roasă de iluzii
în plînsul mării mă închid,
vezi toamna distîndu-și duzii
auzi acel tic tac lichid.

Cînd guvernează ochiul rece
lira cărunță de flori,
un singe tînar mă petrece
cu săbiile subțiri.

Și-o să mă pierd, și-mi vor rămîna
petale roz de adevăr,
ca un bătrîn copil minune
strivit sub florile de măr.

Balada călătoriei

Am fost un cuvînt. I-a ucis Poezia
lira de lacrimi surîde frumos,
un fluture verde pare cîmpia
tremurîndu-mi pe cîrîni din os.

Intr-un tren de pămînt călători,
iată seara
șuieră luna — infern, paradis ?
Ne roade iluzia, ne scurmă cu ghiara
un înger un copil nedecis.

Dar floarea de măr între lucruri
vezi, cade
vezi diavolul palid cu fața spre ceas,
spre tine iubito aruncă ochiade
și face în inima mea un popos.

Acum dacă plîng mai presus de cuvînt
o, spune-mi sînt mările roșii de ruci
sau singele pleacă hoinar și ne vinde
pe plăjile moarte, o spune-mi, o, taci...

Intr-un tren de pămînt călători,
iată-și suie
copilăria amurgul prin cheaguri de muci
și tristețea șopîrlă-o coadă verzuie
biclîndu-mi călcîiul, ochiul opac...

Sînt eroul iubind înșorita lui rană
pîntr-un lan de sicrie dacă
trec pămîntiu
boarea laptelui mamă, boarea
laptelui mamă
stinge lampa la care cu lacrima scriu.

Mircea DINESCU

(Din ciclul „Elegii la moartea poetului”)

cronica literară

A ÎNTREBA, A RĂSPUNDE*)

Încă de vreo vreme, destul de apropiată, altminteri, cind apărea în România literară și, ulterior, în Luceafărul, interviurile provocate și transcrise de către Adrian Păunescu (al căror succes de public era ușor de constatat) se cereau adunate într-o carte. Viața cuprinsă în ele impunea autorului o viitoare alegere în care ea să debordeze cu continuitate, fără impedimentele intreruperii săptămânale. Gîndul că aceste convorbiri, cu o notă altă de personală, vor fi adunate cîndva laolaltă revine frecvent în chibri răspunsurile celor abordati fără sfială de autor: „Eu m-am disimulat în „băiat de interviuri” și vreau să-mi duc cu umilită țreaba pînă la capăt”, îi declară, orgolios-umil, Adrian Păunescu colegului său Marin Sorescu, într-o foarte spirituală, reciproc, întrevvedere.

Interviu — se spune, și nu avem motive să contrazicem această aserțiune — face parte din para-literatură sau literatura de frontieră (cum foarte bine o numeste într-o carte serioasă Silvia Iosifescu). Adrian Păunescu, pentru a simplifica terminologia, denumește demersul său, fără mofturi: publicistică. Întrebat (să reținem această împrejurare semnificativă: el care-i urmărește pe alții cu întrebări, una mai derutantă și mai „provocatoare”, decît alta, se află, destul de frecvent, în situația de a trebui să dea răspuns unor contra-întrebări; semn, ni se pare, că acțiunea sa le pare deplin justificată interlocutorilor, că acestia — în majoritatea lor — acceptă dialogul, susținut, cu loialitate) de către D. R. Popescu despre viitoarea „culegere de interviuri” azi înfăptuită: „nu fi se pare că această carte va avea un succes de librărie mai mare decît orice volum de versuri semnat de Adrian Păunescu? Cum îți explici asta?” autorul răspunde, franc: „Eu am simțit că în publicistică este salvarea. Dar o salvare temporară. Succesul publicistic este succesul publicului asupra individului”.

Să rămînem puțin în zona acestor cuvinte. Ce ar însemna, de pildă, că „în publicistică este salvarea”? Din cite intelegem noi, e vorba nu de salvare literară a unui autor sau a unei promoții, ci de ceva mai simplu. Aceste vorbe se referă la relația mai generală scriitor-cititori, editori-cititori, reviste-cititori. Așa cum remarcă în chiar una din convorbirile acestei cărți, caracteristică pentru vremea noastră în majoritatea țărilor, este orientarea — profund diferită de cea predominantă în secolul al 19-lea — spre consumul a ceea ce s-ar putea numi a despre și nu de, a cărților despre scriitori și cărți, bunăoară. Nu e însă cazul să ne îngrijorăm prea tare, nu înseamnă că succesul interviurilor, eseurilor monografice etc. pune la îndoială receptarea curentă a textelor propriu zis beletristice. Faptul că în revistele literare importante, beneficiind de tradiție și adăncime a publicului, de pe mai toate meridianele, se publică mai puțin (sau extrem de puțin) poezie și proză, răsfațate fiind textele despre autori și cărți, de la cronică literară cea mai sobră pînă la ingenioase moduri de propagandă, se explică — credem — și prin dezvoltarea extraordinară a editurilor. Azi, revistele sînt chemate, mai degrabă, să orienteze pe cititori — în cele mai felurite moduri: interviu fiind unul de mare eficiență — optind, ele mai întii, pentru cutare carte, cutare autor. S-a dus, probabil pentru totdeauna, vremea cînd cititorii așteptau cu răbdare apariția groaselor reviste lunare ce publicau, în foileton sau capitole consistente, romanele secolului trecut. Azi, acest ritm, ar fi nelocul lui, editorilor fiindu-le necesară o perioadă scurtă (în unele locuri incredibilă) pentru tipărirea și lansarea unui op, oricît de impunător.

Cît privește aprecierea că „succesul publicistic este succesul publicului asupra individului”, și ea se justifică în contextul amintit: cu adevărat, publicul de literatură a impus — din necesități lesne de înțeles — această relativ nouă orientare a presei literare (cu efecte și asupra activității editoriale). Azi, a face o revistă prin simpla aglomerare a unor poeme și proze, înseamnă a condamna acea revistă la concurență, fără sorți de izbîndă, cu fluxul editorial.

Sub semnul întrebării este o carte-sondă, autorul a dorit — din cite se poate deduce — să dea o mărturie directă despre societatea românească a ultimilor ani din deceniul 1960—1970. Semnul întrebării.

*) Adrian Păunescu: Sub semnul întrebării, Editura Cartea Românească.

Preluind de la distinsul coleg și bunul nostru prieten Nicolae Ciobanu această cronică literară, ne vom feri să înfășurăm vreun program de lucru. Mai întii, pentru că nu știm dacă el ar fi îndeajuns de cuprinzător (și probabil că nu), ori mult prea vast pentru puterile noastre, doar în parte încercate de cronica volumelor de poezie.

În orice caz, vom încerca să păstrăm neconțenit în comentariu un ton de franchețe și urbanitate, atît de necesar în spațiul culturii.

I. C.

rogativ este pus în fața a numeroși scriitori din toate generațiile, dar și a unor oameni politici, artiști plastici, muzicieni, oameni de știință și medici, antrenori de fotbal, muncitori, țărani, studenți, copii... Preponderența cantitativă, firește, sînt interviurile luate scriitorilor, lucru explicabil prin calitatea autorului și a revistelor unde s-au publicat textele: vrem să spunem, însă, că ni se pare îndreptățită atragerea în discuție a celorlalte categorii de interlocutori (cei mai mulți referindu-se bogat și la literatură!). A repropozi prezențelor prietenicești în raport cu celelalte nu e în intenția noastră, simetria neinteresînd într-o acțiune de amploare și spontaneitatea acesteia.

În comparație cu alți publiciști, autori de interviuri literare, precum I. Valerian, Felix Aderca, de pildă, Adrian Păunescu aduce un timbru nou, un mod de a discuta personal (adesea iritant, incomod, sau de-a dreptul nepotrivit). Ion Valerian, autor al cunoscutelor interviuri din Viața literară, de acum patruzeci și ceva de ani, știe să dispară în pagină, cu discreție, lăsîndu-i pe Ion Barbu, Blaga, Bacovia, Lovinescu, etc. (o recoltă invidiabilă!) singuri cu cititorul; el renunță să mai formuleze întrebările (înlocuindu-le cu subtilități în text), ceea ce dă o mare fluiditate rostirii celor interviuați. Adrian Păunescu procedează cu totul și cu totul altfel. Și, ajunși aici, e cazul să spunem că S. b. semnul întrebării este, în ultimă instanță, nu doar o simplă culegere de interviuri, ci mult mai mult: în cazul unor convorbiri ca aceea purtate de el, interesează permanent nu doar ceea ce spune cel solicitat, ci și paritura autorului. Este călătoria investigatoare a unui tînar și important poet prin societatea românească a anilor din urmă, călătorie în care îndemîndu-i pe alții să se rostască pe teme de interes felurit, se rosteste în același timp și cel ce întrebă: „Prietenii și dușmanii, oameni cunoscuți sau străini de mine au oferit, celui care sînt, pînda unei nestîmte solidarități de ideal și de muncă, mărturisindu-se acestor pagini. DAR FERICIREA MEA N-AR FI ÎNTREAGA DACA, ALături DE EI, NU M-AȘ FI MĂRTURISIT EU ÎNSUMI AICI, ÎNTREBĂRI” (din pagina de introducere a volumului).

A întreba — a răspunde, iată obsesia principală a multor, dacă nu a tuturor textelor. Odată pornit la drum în această călătorie o sa, guvernată de semnul întrebării, Adrian Păunescu se simte investit cu dreptul de a obține de la interlocutori o colaborare loială; el este autoritar, imperios, revine cu insistență asupra problemelor pe care le consideră nelămurite de către cei interviuați. Telul său de lucru este acela de a-i aduce pe convorbitori într-o stare de dezvoltare și sinceritate ideală, dacă se poate chiar în ritmul său vital neobișnuit. Păunescu nu se mulează pe personalitățile abordate, nu acceptă amănare, tîfnă a meditației răspunsului (de teama, probabil, a unei „redacții” prea îngrijite, cu pierderea a ceea ce i se pare foarte important: firescul exprîmării directe, fluxul gîndirii angajate în schimb viu de idei). Ni-i putem imagina pe mulți dintre cei prezenți în carte, hătîiți cu întrebări derutante, preșoi să-i spună cuvîntul, aduși într-o stare de indigență a discuției. Sînt frecvente cazurile cînd acestora protestează împotriva tratamentului la care sînt

supuși, dau replici iritate ori chiar dure, corectează fugoasă tentative a autorului care, dornic să-i „încălzească” pentru mărturisire, nu-și mai alege prea bine întrebările, alterîndu-le bizar. Așa, poetul Ștefan Aug. Doinaș, care, primind „mutările în plic” a avut vreme destulă pentru a le analiza. Cităm „punerea sa la punct”, valabilă și pentru alte cazuri similare, apăsînd-o totuși a fi prea severă și „lubii” — cum se zice — natura”, riscă Adrian Păunescu, la care Doinaș se dezîntăie... cu metoda: „Stimate poete, este — dacă nu mă-nșel — a patra întrebare care miroase a album de licean imberb. Să poposim asupra acestei împrejurări. Ce cauți în interviurile dumitale, asemenea întrebări? Unele sînt pretins filozofice, și nu fac decît să dea apă la moară unui anume semidocism: acela care vrea să se hrănească, fără să mestece suficient, cu definiții strălucitoare despre unele noțiuni fundamentale: „Ce este acela un ideal?” zici dumneata. Bine că nu mă întreb ce este viața, sau ce părere am despre nemurirea sufletului... Altele tîd de sfera de interes bine dirijate, de altfel, ele unor vedete, adevărate sau false, care nu doresc decît să-și facă reclama: „Aveți tabieturi?”, „Vă place Bacovia?” etc. (...) Ai început prin a-mi propune un interviu metodificat. Acum, la sfîrșit, mă întreb care e metoda dumitale, dacă nu cumva numești metoda faptul de a întreba tot ce-ți trece prin cap? (...) Înteleg că dumneata ești poet, și că — în loc să reflectezi îndelung asupra unui chestionar — te-ai lăsat în voia „inspirației”, dar și inspirația poate fi... controlată, ce Dumnezeu!”

Sînt aici acuzații grave, parțial justificate. O anumită dezordine inspirativă a întrebărilor se poate constata, ea fiind datorată, probabil, supralicitării a ceea ce „spontaneități” provocate. Vrem să spunem că interviul, convorbirea în vîzul lumii, cu perspectiva imediată a consemnării în scris, nu poate fi cu adevărat natural, spontan, că el va avea, volens-nolens, un anumit aer de afectare imposibil de înlăturat. Păunescu încearcă mereu să evite aceasta, el cel dintîi „dîndu-și drumul”. Vai, mulți dintre interlocutorii săi dezamăgesc, în schimb, prin proză, și tînd să apară sinceri, spirituali, bogăți sufletește, reușesc exact contrariul. Dar, firește, de aceasta nu este în niciun caz vinovat Adrian Păunescu!

Meritele mari ale acestui voluminos tom (de aproape 600 pagini), pe care — sîntem absolut siguri — cititorii și-l vor smulge din mîini, sînt lesne de subliniat. Culegerea de interviuri a poetului Adrian Păunescu reține un tablou memorabil al vieții noastre literare și sociale, în priză directă, netulburată de ficțiune. Sub semnul întrebării aduce o impresie impunătoare a prezenței literaturii actuale românești în viața țării, conexiunile bogate dintre literatură și social, privite din omdouă laturile: reprezentanții ai literaturii și ai vieții sociale își răspund direct și indirect prin paginile volumului.

Stilistic, interviurile sînt cuceritoare prin curgerea alertă a frazelor, prin aerul de firesc onl.

Să remarcăm că invinuirile citate ale lui Doinaș, rămînd — cum spunem — justificate pentru destule secțiuni ale cărții, nu afectează fondul ei: în fapt, oamenii cu care s-a de vorbă Păunescu spun de fiecare dată (și e meritul acestuia care știe ce și cum să întrebe) lucruri de mare interes, fie mărturisiri literare revelatoare, profesii de credință grave, lucide cugături de ordin social, speranțe, dezamăgiri, căutări neobosite. Pînă și ostilitățile dovedite de interviuați unul față de altul, sau, adesea, față de persoana însăși a autorului, au farmecul lor, sporind senzația de viață reală, neprelucrată în laborator publicistic.

În fine, nu știm cum să lăudăm mai mult atitudinea perfect loială a lui Adrian Păunescu față de interlocutori. Loialitate dovedită în respectarea cu strictețe a sensului și literii celor spusе de ei, oricît de diferite ar fi gîndurile lor de propriile sale convingeri. E chiar mișcător (și exemplar!) să vezi cum autorul acceptă să iasă el dezavantajat din dialog, nu o dată, din respect pentru opinia rostită de călăul. Asumîndu-și curajul de a începe această vastă convorbire și ducînd-o la capăt, Adrian Păunescu oferă în Sub semnul întrebării un volum pasionant de publicistică literară.

Ilie CONSTANTIN

posta redacției

MARIAN BODEA. „Cel mai rău și mai rău” (titlul schiței) nu e să te muți din Piața Carol în Piața Maria, ci să încerci să fii scriitor și să nu te ajute puterile. E toamnă, vremea cînd se spală butoaițele cu pucoasă, s-a propie culesul viilor, dacă vrei să te muți undeva, alege Odobestii. clătește-ți întii gura cu metabisulfat, ca să n-ai surprize, și așează-te lingă o cramă.

PETRE SAUȘANU. Dacă mai furi (bijuteriile alea poartă sigiliul Liviu Breabu-nu) îți întentez acțiune.

O VOCE SAU NICI ALT. Nici atît!

TOMA CULCEA. Mulțumesc pentru urare. „Mama Dora” și „Badea Pădurarul” sînt, îmi pare rău, fără susan.

STELIAN GEORGESCU. „O zi de toamnă” mi-a pus în vocea gîndului o știință de melancolie. Din nefericire schița e lungă cît un tren marfar. Prima lege pe care trebuie să ți-o însușești e aceea de-a lăsa de patru ori fiecare frază. Cu cuțitul, cu penița, cu ce poți.

SAMOIL CIRMA. Suferei de boala românului: înjuri cu limba de-acasă („Sînte prooroc, ți-ai pierdut bicul și iapa pe care o călăreai” a rămas ologă și ți-ai trimis mîntea spre zidurile pline de cucevii) dar cînd lauzi, lauzi ca o gîlmă împrumutată de la un peltic („Poetii tineri sînt atîți / Să-i numeri? / N-ajung degetele toate / Au răsărit ca iarba și ca frunza”).

EMILIAN MONCEANU Îmi scrie: „Jertăjîmă de gre-

șele de exprimare și ortografie materialul îl expediez așa pentru că nu am moment timp corecturi și știți de ce? Învăț gramatica dar — rămînă secret. Hai Rapid pe primul loc! / Anul ăsta — cu noroc / far la anu tot la fel / Rapidul cu mare țel / Adună victorii noi / Pentru țară, pentru noi / Ia o cupă europeană / Devenind fotbal iconană... Se spune că poezia s-a descătușat de vechile ei legi, dar eu spun de ce ne predați vechile legi și ne citiți poezi de felul acesta care mult nu face... Observ cu tristețe că muzica, sculptura și poezia

au început să fie originale... Eminescu la plagiat într-un fel pe Dante, Hugo, Homer, Rilke (chiar și pe Rilke, nu?)! Iar eu că am folosit expresia brațe reci am fost acuzat de plagiere. Dar brațe calde sa spus curate, im-parfumate, albe moi. S-a spus. Eu cum să spun? Strimbe nespălate? Ce formă ar mai avea poezia? Răspuns: Bate-te-ar mama Ana cu două ridichi ca să nu te deochi, intelectualule și talentatule!

AUREL TRIPA mă roagă să cred că niciuna din poeziile dumisale „nu a fost scrisă în mai mult de 20 de minute”. Reproduc, fără a daus, fără ștersătură, bucată intitulată „Portrait”. „Păru-ți unduos ca marea / Nasul fin care seduce / Chiar de-l vezi înția oară / Si privirea ta cea dulce / Mă îmbată, mă omoară. / Ca și scrumul de țigară / Care umple-o scrumieră / Galbenă ca și o pară / Ștearsă ca o cantonieră / Visătoare ca o cioară. / Ce trîznită stă pe gard / Liniștită ca o gară / Subțirică ca un brad / Obrăjiorii ca bujorul / Buzele ca și măceasa / Mersul lin, rotund piciorul / Gura mică cît cireșa / Chipul tău și trupușorul / Mijlocul subțirel / Fac să crească-n mine dorul / Și să tot vîzez la el / Furtunoasă ca și marea / Springent ca și un cal / Caldă ca și glia vara / Zbuciumată ca un val / Dulce ca o ciocolată / Ce-ai primit-o ieri esdou / Și o frunte lată, lată / Cît o gură de cavou”

Mă opresc aici, e ultima zi a verii, și vreau să miros ierburile căzînd sub anotimpul cel mai dulce din România.

Fănuș NEAGU

jurnalul unui martor ocular

Despre echilibru

Starea de echilibru a fost aspirația de dintotdeauna a omului. Alcătuit din instincte, din idei personale, sau împrumutate, din sentimente contrari, din sensibilitate, omul a încercat să pună ordine, să nu se lase dominat.

De fapt, dacă ne primim cu atenție, vedem că starea de dezechilibru, de care puținii sîntem lipsiți, se naște din trăirea unilaterală. Trînd adeseori numai prin senzații, conștiința se întunece, și atunci, disperată, rugăm rațiunea să ne scoată din impas. Noi dăm rațiunii un rol îngrat, acela de a ne scoate din încurcături, transformînd rațiunea în ciobă de potroace a bețiilor noastre senzoriale. Într-un asemenea caz rațiunea ajunge prea tîrziu, ea nu mai poate salva nimic din acest masacrul născut de inconștiență. Dezvoltarea excesivă a senzațiilor, sau dezvoltarea excesivă a intelectului, sînt motivele cele mai obișnuite de dezechilibru. Omul dezechilibrat este un om unilateral. Nu degeaba în viața, filozofii, marii artiști au implorat oamenii să ducă o viață armonioasă, să nu se specializeze, sufletește vorbind, într-o direcție sau alta.

A trăi în echilibru înseamnă a fi împăcat cu tine însuși. Dar noi sîntem de obicei certari nu numai cu vecinii noștri, ci și cu noi înșine. Mereu avem ceva să ne reproșăm. Sîntem străini pînă și de gesturile noastre cele mai intime. Nu ne recunoaștem nici în faptele noastre. Orice dorință neîmplinită implică un dezacord și asta năste haos interior. Și atunci, vrem să introducem o ordine severă. Dar psihicul nu se poate dereteca. Ce fel de ordine poate să facă o mîntie haotică? O ordine pe măsura ei. În victoria ei, îl va numi ordine. Dacă nu înțelegem, nici o ordine nu este posibilă. Mai devreme sau mai tîrziu, această ordine fragilă se va întoarce, cu forțe sporite, împotriva noastră, chiar „dorința de ordine” e una din expresiile marasmului interior.

Spunem înainte că orice dezvoltare unilaterală este o sursă de dezechilibru. Chiar și dezvoltarea excesivă a intelectului poate duce la marasm. Am văzut oameni care au fost pur și simplu devorați de inteligența lor searbădă, înghișiți de vii de puterea lor analitică. O inteligență seacă, lipsită de sensibilitate, de căldură umană, transformă individul într-o mașină electronică. O viață în exclusivitate instinctuală degraadează în aceeași măsură individul, el nu mai poate intra în relații cu totalitatea vieții, devine un biet animal înfricoșat, incapabil să mai admire bolta cerului.

Echilibrul, ca și fericirea, nu e o stare care se

obține pentru totdeauna. Dacă am fost odată fericiți, nu înseamnă că vom fi fericiți pînă la sfîrșitul vieții. Nu te poți instala comod în echilibru ca într-un hotel de lux. Echilibrul, ca și anestezia, ca și iubirea, fi se realizează clipă de clipă. Un om echilibrat înțelege imediat, spontan, realitatea pe care o are în față. Un om echilibrat nu-și divide conștiința într-o latură sacrală și una laică, nu-și împarte iubirea în iubire eternă, și iubire vulgară, nu-și împarte existența, într-una prezentă, și una viitoare, nu se consideră jumătate inger, jumătate animal. Important ar fi dacă unitatea conștiinței, care aduce, inevitabil, unitatea existenței și a universului. Omul echilibrat nu are vise, fiindcă nu visează decît cele care nu-și cunosc conștiința, care trăiesc într-o stare de contradicție. Visele n-au nimic miraculos, nu sînt din altă lume, visele nu sînt decît răzburarea subconștientului neînțelept sau ignorat. De cite ori sînt împăcat cu mine însumi, de cite ori îmi înțeleg faptele, noaptea se săvîrșește în limste, fără vise. Odată cu ignoranța, odată cu trîndăvia spirituală, din timpul zilei, se nasc și visele, indiferent că sînt ferice, sau teribile comaruri. Dar oamenii fericiți, oamenii inteligenți, nu visează niciodată. Să nu ne amăgim, orice vis e dorință de lenă, prostie și contradicție.

Există și primejdia falsului echilibru. Mulți oameni confundă echilibrul cu cîteva formule la care au ajuns, care le oferă o trecătoare comanșitate. Ei se instalează trînic în acele certitudini și refuză orice impuls al vieții. Echilibrul autentic este în același timp fragil, „pe mîchie de cuțit”, un echilibru care se realizează dramatic, clipă de clipă. Unii dintre noi cred că învătăli sînt niște oameni care au ajuns la cîteva înțelegeri înalte, și odată ajunși acolo, trăiesc liniștit, fără nici o problemă. Echilibrul nu este un țel de atins, nu este un obiect pe care poți să-l urmărești, ci este, o stare de fapt, extraordinar de dinamică, de vie, care se naște clipă de clipă. De aceea echilibrul nu se obține odată pentru totdeauna. Nu e vorba de a aduna idei rezonabile, asta nu e prea greu, important e ca echilibrul să se nască de fiecare dată, din adîncul ființei tale. Aici, ideile nu valorează mare lucru. Am văzut oameni cu idei dintre cele mai tonice pata să-și pîndă pistolul la timp. Ideile echilibrate erau împrumutate, pe cînd marasmul le aparținea organic.

Pînă la urmă, starea de dezechilibru se naște din trîndăvia spirituală, din incapacitatea de a trăi total, într-o stare de conștiență, cu toate energiile cu care ne-a dăruit generoasa natură.

Teodor MAZILU

Optimismul lui Ion Caraion

Raportat la dramatica sa viață, Ion Caraion este în opera sa un mare optimist. De altfel, poezia îmi apare, acum, cînd stau cu cartea „Cîmîtrul din stele” de Ion Caraion în mîini, ca o victorie a vieții, ca o tîfnă către destin și unecri ca un ris nervos. Este Ion Caraion de la început un optimist, așa cum e poezia sa de azi? Mi se pare că drumul lui Ion Caraion este un drum pe care aproape nici un poet român nu l-a mai străbătut. Și anume drumul de la pesimism la optimism. În zadar ne-am prefăcut noi, colegii mai tineri ai lui Ion Caraion, că nu-i cunoaștem viața. I-o cunoaștem foarte bine și chiar dacă ni se pare interesantă, chiar dacă nu, chiar dacă ne trezește respect, chiar dacă numai interes — oricum l-am privi noi pe Ion Caraion, cetețeanul, oricum s-ar privi el însuși, important mi se pare astăzi un lucru: viața lui Ion Caraion trebuie citită cu atenție în poemele lui Ion Caraion.

Se spune, de obicei, că viața nu este circumstanță atenuantă pentru poezie. Și e adevărat. Dar mi se pare că accentul cade aici pe „atenuantă”. Viața nu este o circumstanță atenuantă pentru valoarea poeziei, dar asta nu înseamnă că ea încetează să fie o circumstanță relevantă, pentru structura și chiar pentru valoarea poeziei. Nu e totuși, de exemplu, dacă unii necunoscuți îi comunică poezia „Sara pe deal” cu exact circumstanțele ei semnificative (România, secolul XIX etc., etc.) sau o comunică cu circumstanțe greșite (Germania, deceniul IV, secolul XX). Poezia „Sara pe deal” este o poezie de valoare pe care și-a cîștigat-o, în condițiile ei naturale. Ea poate fi, nici vorba, și valoare universală, dar pornind de la circumstanțele ei firești, naturale. Acestea nu-i dau valoare, nu-i potentază înțelesurile decît dacă ea are un înțeles. Dar „condițiile în care a trăit un poet se cîtesc în poezia lui și limpezesc poezia lui ca o ereditate.

Mi se pare că poezia lui Ion Caraion este o poezie de o extraordinară greutate omenască, forță de influențare și rezistență în timp, pentru că în acest aer ireal pe care talentul de poet al lui Ion Caraion îl creează în jurul cuvintelor sale, un bărbat cu o viață plină de intimplări povestește reportajul acestei vieți. Dacă nu știi cine e Ion Caraion, dacă nu te raportezi — citindu-l la condițiile în care a trăit — la unele secunde ale vieții lui, cazi într-o mare eroare și noi nu sîntem încă atît de departe de intimplări, încît să le ocolim, să nu ținem seama de ele, ca niște impersonali istorici ai viitorului.

Spunem la început că Ion Caraion este un optimist. Chiar dacă apariția poeziei sale nu e optimistă, chiar dacă poetul însuși nu iubește ideea de a fi optimist, (părîndu-i-se, probabil, indecentă!) eu trebuie să mărturisesc că Ion Caraion este un optimist. Mă voi referi deocamdată la un singur amănunt semnificativ pentru această idee. Și anume: adjectivările. Mi se pare că bogăția, paleta coloristică abundentă, ritmul obsedant, concretețea adjectivărilor sînt dovada unui optimism funciar. Ion Caraion crede că, adjectivînd, mai poate limpezi lumea. Pentru el adjectivările sînt o formă a speranței, așa cum pentru Geo Dumitrescu ele sînt o formă a libertății interioare.

Scriu aceste rînduri pentru a încerca să nu continue judecarea lui Ion Caraion ca meșteșugar, cînd el este eroul (în sens literar) al propriilor sale poezii.

Scriu aceste rînduri din lașitate: mi-e teamă ca nu cumva, miine, să fiu între cei ce au acceptat, ori chiar au dus la bun sfîrșit, nedreptățirea poeziei lui Ion Caraion.

Și scriu aceste rînduri din datorie: pentru că mi se pare că Ion Caraion este un mare poet. Cine a scris „Pămînt de tristețe”, poate — dacă mai poate! — trăi liniștit:

Am părăsit apele și ne-am retras în pietre
am părăsit pietrele și ne-am retras în copaci
am părăsit copacii și ne-am retras în aer
am părăsit aerul și ne-am făcut închipuire și stele
dar pietrele, copacii și păsările
dar aerul, închipuirea și stelele
au venit după noi în vis.
De fapt murisem de-atunci
ca un întineric duos.

A.

critică și actualitate

faptele și vorbele

La inaugurarea unei rubrici

Spunem de obicei: „fapte, nu vorbe”, cu o sensibilitate intenționată. Prin cuvinte lucrurile sînt chemate la o existență virtuală; ca ea să devină reală, trebuie să-și găsească o confirmare în activitatea practică a oamenilor. Nu vrem să ascundem începerea de față cu acest impuls. Trăim astăzi un moment de confruntare a vorbelor cu faptele, în literatură ca și în alte domenii; îl reclamăm imperios aplicarea vastului program pe care l-a inițiat Partidul în vederea ridicării conștiinței la cerințele etapei actuale a construcției socialiste. Educația comunistă a masei și o operă practică; vorbele cele mai frumoase rămîn vane cită vreme o asemenea forjare a sufletelor nu se produce efectiv. Orice minte limpede înțelege că fără să fie bună, adică izbită artistic, valoroasă realmente sub raport artistic, literatura nu poate exercita o autentică și profundă acțiune educativă asupra cititorilor. Ce nu-i atinge nu le place, nu-i cucerește n-are cum să-i mistuie lăuntric, să-i transforme. În secretul ei de a înculca idei și sentimente, delectând, stă puterea educativă a literaturii. Dar înseamnă să ne jucăm cu vorbele, afirmind că o carte, reusită din punct de vedere artistic, înzestrată chiar cu o adevărată forță fascinatorie, lucrează exclusiv prin aceste calități la forjarea conștiinței comuniste. Că poate înălța sufletele apropiindu-le astfel de anumite idealuri generale umane, pe care se clădește socialismul, nu încapă discuție. Pentru formarea unei mentalități omenești noi, însă, socialismul are nevoie nu numai de o educație umanistă, doar atîta e insuficient, ci și de o revoluționare a conștiințelor și aceasta din urmă nu poate să o săvîrșească pură satisfacție estetică. Dacă lucrurile ar fi stat așa, omenirea ar ajunge la nivel să-și însușească idealurile comunismului, fiindcă opere artistice izbiturite nu i-au lipsit.

Să nu uităm, apoi, că se pot promova concepții de viață detestabile cu un mare talent. Cîți romancieri dintre cele două războaie mondiale au avut invenții verbale fantastică a lui Celine? Dar ce om cu mintea întregă poate susține că de la autorul unei cărți ca „Bagatelles pour un massacre” voin învîta cum să edifice societatea comunistă? Acestea sînt lucruri pe care ne face să le înțelegem bunul simț elementar: „Lehrer”-ii, însă, vorba lui Zarifopol, le-au complicat atît, încît le-au încurcat cu totul. Imi apare astfel încă un rost, poate și mai util astăzi al rubricii pe care „Luceafărul” mi-a incredințat-o. Să redăm vorbelor adevărul lor tînos, tocit adesea de prea multe speculații gratuite. Dar marxismul ne-a dovedit că nu există altă școală mai salută a rigori decît practica. „Hic Rhodus, hic saluta!” spuneau cei vechi, care au descoperit dialectica.

Tezele criticii literare, ca să evite eclectismul ideologic inform, și să se ferească totodată de degenera în opacități dogmatice, trebuie să-și păstreze mereu un caracter funcțional. Unde, relativ la ce, în care impregnării, o afirmație e adevărată sau nu? Cinematograful, ca și o bună parte din literatura contemporană apuseană, exaltă — e adevărat — foarte frecvent violența în sine. Conștient sau inconștient are loc astfel o înfrînare a instinctelor omenești agresive pe care se clădește lumea capitalistă; în plus spectacolul violenței vine să-i ofere indivi-

dului frustrat de nenumărate înecătăți și umilințe sociale niște compensații iluzorii. În sălile cinematografulor ori în paginile romanțelor cu gangsteri, el e chemat să-și descare sub o formă derivată și fără riscuri de a tulbura ordinea existentă, urile pe care i le trezește existența cotidiană.

Revenind la ceea ce își propune prezenta rubrică, mă simt îndemnat să observ încă un lucru. Fapta literară se compune, totuși, din vorbe. Cu ele scriitorul zidește sufletele. Vorbele sînt cărămizile lui. Dar din întrețeserea lor să se ridice o clădire durabilă trebuie să aibă greutatea faptelor. Aceasta revine a spune că nevoia de realism stăpînește o literatură cu adevărat revoluționară. Iarși, termenul excesul de sofisticare intelectuală i-a diluat înțelesul fundamental. Realism nu înseamnă altceva decît maximum de conștiință și această cerință corespunde cu țelurile principale ale educației comuniste. Aș dori ca însemnările mele săptămînale să incite la discutarea problemelor literaturii noastre sub semnul lucidității ardente de care avem nevoie mai mult ca oricînd astăzi. Rămîne să ne străduim a ilustra prin fapță vorbele.

Ov. S. CROHMALNICEANU

CALLIMACHOS

Bibliotecarul Museionului

Mi-am propus să așez șirurile de cuvinte ale acestei rubrici sub semnul elinului Callimachos, bibliotecarul „Museion”-ului din Alexandria. Cine a fost Callimachos? Pe dictionarele spus, acest grec aristocrat din Cyrene, odrasla a lui Battos și a Megatimei s-a născut în — sau către — anul 315 înaintea erei noastre și a murit — se putea astfel? — nu se știe cînd, nu se știe unde. Ajuns în Egiptul helenizat, Callimachos, grecul și poetul a devenit sub Ptolemeos Filadelful custodele Bibliotecii fabuloase care avea să pună somptuos sub glăciunile unui incendiu cu dogoare și azi resimțită.

Callimachos, palid trezorier, funcționar al depozitelor de relicve, mai-marele Bibliotecii suspendate pe care o imaginează lumii locul grădinarilor reginei Semiramis, a fost paznicul pios al unor comori imposibile și imi place să cred că a plătit cu viața cetezană de a le feri de ochii rivnitorilor. În lumi destrămate ca foile de papirus putrezind, calcinate de lucrime scribilor, comorile lui Callimachos n-aveau cum să dureze și Biblioteca avariată

se cufunda în nisip chiar sub blănișii lui ochi. O viață era prea puțin pentru veghea lui. Pentru avara lui trudă, Pentru somnul lui ricit de grosolanele scule ale hojilor năpădind prin ziduri sparte, încăperile cu table de ceară ori cărămizi cu litere de smalt. Se întimpla ades să lupte cu șobolanii țoși din duhurișii deltei și redînd pulberii capodoperile păzite de custodele infricos și de varul erozionilor ce-i albea părul. Și mai era, bietul funcționar — într-un fel — poet, versurile lui se orindaiau ștose în frîdele sacre, alături de cântecii genilor pechimii, colindă de aur și peruzele. Oseminte de pasăre translucidă, poemele lui Callimachos se așeau pe poliele din lemn de santal obădate sub greutatea candelor homerice, ori sub fantaste clozvirte din Chilgemes. După ce el va fi pierit, un alt Callimachos se va fi împotrinit incendiilor și poate că Biblioteca a fiintat grație singelui său roșu, cu o zi mai mult, cu o dimineață ori seară sau cu o — amîneciană — oră mai mult.

Ce e altceva scriitorul decît giuvaerul și paznicul de giuvaeruri, plugar și paznic al grîului, creator al unor lumi și idei pe care nu pregetă să le apere, inventator ambițios și — sieși — slugă, robit cu tot ce are mai scump cîștii, omenilor?

El se substituie oșteanului și cercetătorului de astre din turnuri galactice în căutarea liniștii și simplității, el este etern custode al Bibliotecii primordiale, numele lui e scris pe scuturile triumfului dar e legat deopotrivă de puterea de a pierde demn, de a se trage în neftin și ori în eouri neverberate pentru a reveni, într-altă generație, de o intangibilă puritate.

Scriu de douăzeci de ani și încă nu m-am trezit, cu totul din fericiu aluiată încercată în urma unui răsupuns în „posta redacției”, simț tulburat în gîndul că sint scriitor, că îmi slujesc neamul și grăul, Caligrafii începuturilor și magnificii Copii ai Viitorului topii pentru mine în umbra firavă a lui Callimachos, grecul, as vrea să-și străvadă cuvintele în numele cu care iscălește..

Gheorghe TOMOZEI

Bătălia în jurul ideii de modernitate

erat nu vrea să admită o modificare în automatismele activității sale, un cercetător cu spiritul anchilozat respinge metode noi de lucru, o modificare a perspectivelor studiului din domeniul său, un pictor ori un scriitor nu vrea să conceapă că există și alte căi în universul literelor și artelor decît aceea pe care o practică el. Pe cit de nobilă, de valoroasă poate să fie dragostea pentru trecut, cultivarea, înțelegerea cu pietate a unor tradiții, pe atît de sterilă și — mai grav — sterilizantă este asemenea închidere față de tot ce este nou, a spiritelor conservatoare.

Dar, tot atît de primejdioasă ca și această închistare în forme desuete ale activității este căutarea neconștientă a noului de dragul noului. Un om cu adevărat viu, trăind o existență rodnică are, în mod firesc, o poftă a noului, a noutății. Vrem să știm ce se petrece în jur și în lume, cele mai noi știri: ne interesează în domeniul nostru de activitate, tot ce a apărut, tot ce s-a făcut mai nou: orice inovație într-un sector al preferințelor noastre ne pasionează.

A citi o carte nouă, a cerceta o mașină nouă, a vedea un film nou sînt tot atîtea voluptăți pentru cei care cunosc plăcerea lecturii, a automobilismului ori a cinematogra-

umanități

fiei. Firește, omul poate să aspire mai sus, prin muncă, prin creație sa decît nivelul acesta al micilor plăceri. În orice caz, setea de noutate face parte dintre aspirațiile umane pozitive. O pasiune autentică a modernului, similară unor asemenea aspirații, reflectă nu numai receptivitatea la „nou” ci la fecund, la germele viitorului. Ca orice pasiune și aceasta are într-însa ceva rodnic, creator. Pasiunea modernului se alterează atunci cînd caută satisfacție chiar în noutate, cînd noul este considerat o valoare în sine. A alege după ceea ce e modern, întrucît e modern, înseamnă a ceda uneia dintre cele mai primejdioase tentații ale superficialității, înseamnă a cădea într-un snobism al modernității. Justificarea pe care și-o oferă unii obsedați ai modernității este teama de a nu rămîne în urmă, de a fi sincroni cu tot ce poate fi mai „modern”.

Gravă eroare aceea de a dori să fii modern doar pentru a nu lăsa impresia unei rămîneri în urmă. Modernitatea nu se atinge numai prin fuga de tot ce nu mai pare modern. O nervozitate penibilă cuprinde pe unii îndrăgostiți ai formulorilor, ai cărților, ai filmelor, ai vedetelor de ultimă oră. Pentru unul ca acesta, a continua să citești cu plăcere clasici, a rămîne fidel unor preferințe literare sau artistice care nu mai reprezintă modernismul de ultimă oră este o neozie. Dar fuga după anumite obiecte ori trăiri pe care o viziune îndeobște ușuratică a lumii le consideră moderne, nu este decît o fugă de realitate. Și de fapt, cei care caută noul exclusiv pentru a nu părea demodați, rămăși în urmă, jertesc realitatea unei aparente.

Nimic mai efemer decît aparența modernității. Ceea ce pare să fie modern doar pentru că e nou pentru unii, nemişcat, nemaiîntînit, își pierde în scurtă vreme farmecul noutății, neobișnuitul devine obișnuit și dintr-un obiect, o operă, un gest a căror unică valoare era un aer vag de modernitate, nu mai rămîne nimic. Nu este nimic mai desuet decît ceea ce era ieri-alaltăieri era pseudo-modern.

Modernitatea trebuie căutată, așadar, ceva mai adînc decît simpla noutate, aspectul de ultimă oră al lucrurilor. S-ar putea spune

că tot ce corespunde spiritului uman nesclezat în sabloane este modern, că modernitatea corespunde efortului uman spre construirea unui univers înedit. Tot ce este autentic, valoros și original, tot ce participă la progresul omului sau altuia din tărîmurile activității umane, tot ce e prezent activ și fecund în conștiința unei epoci este modern. Dacă modernitatea nu este o valoare în sine care trebuie urmărită ca atare, ea este atașată totuși de un întreg univers al valorilor în perpetuu modificare. O creație a omului devine ori înțețeață de a mai fi modernă în funcție de valoarea pe care o reprezintă pentru o societate anumită într-o epocă anumită. Valoarea termenului modern depinde așadar de valorile de care îl atașăm.

La un nivel cu totul superficial, a fi modern este identic cu a fi la modă. Un tînar „modern” — în această falsă accepțiune a cuvîntului — poartă blue-jeans, cultivă o anumită muzică ușoară, frecventează anumite localuri. Dacă „modernitatea” sa se reduce la atît, ea este, evident, destul de precară. Mai sînt, bineînțeles, și alte niveluri, aproape la fel de superficiale de inautentice, ale modernității. Astfel a imita ceea ce este sau pare a fi modern auzirea, ca și a te conforma anumitor superstiții care înfloresc în plină civilizație a tehnicii — mit al mașinii, robie a divertismentelor mecanizate — sînt diverse moduri de a nu fi cu adevărat modern, avînd totuși prezumția modernității.

Există o tendință firească, a modernizării, pe care o întîlnim în cele mai diverse sectoare ale activității, de la modernizarea procedee tehnice într-o uzină, la modernizarea unui laborator, a unor metode de investigație chimică, a perspectivelor și uneltelor criticii literare. Într-adevăr, în ceea ce s-ar putea numi lupta cu inerția este necesară primirea continuă, recursul neconștient la inovație. Progresele științei și tehnicii moderne ne-au deprins cu credința că omul poate face, în mod continuu, ceva mai mult și mai bine. A căuta soluții moderne înseamnă a face acel pas care te trece dincolo de ceea ce s-a mai făcut în domeniul tău. Dincolo, nu în neantul încercărilor unei false originalități, ci dincolo de valorile deja realizate, într-un univers valoric mai bogat. În literatură și artă este modern tot ce e prezent în conștiința estetică a timpului, tot ce are, ori își poate dobîndi o adevărată actualitate, tot ce poate fecunda spiritul uman. În acest sens, general, sint moderni nu numai scriitorii și artiștii din zilele noastre ci și cei din existența cărora ne despart secole ori milenii. Eminescu este, în conștiința artistică românească, mai modern decît un poet care publică azi elucubrații false moderniste. Shakespeare poate să fie „contemporanul” nostru. Dar mulți alți scriitori, multe opere, de la Iliada și Odissea lui Homer, pînă la noi, ne sînt „contemporane” modernitatea lor fiind echivalentă, în acest sens, cu actualitatea lor, cu permanențele lor umane.

Dacă o operă de artă nu aduce ceva esențial, nou, ea poate fi lucrarea unui epigon, a unui om lipsit de talent ori de rivină artistică. Dar uneori, talentul, meșteșugul, originalitatea și, deci, noutatea operei sînt minime. O falsă originalitate apare, slujită prin excentricități.

De aceea, este necesară o lucidă conștiință critică, o conștiință luminată a modernității. Nu poți fi modern fără să vrei și fără să știi ce vrei, după cum nu este suficient să vrei cu orice preț să fi modern. Dimpotrivă, cîntind să realizezi cită mai perfect esențiale, necesarul cu mijloacele cele mai actuale, fiind deschis timpului în care trăiești dar hrînindu-te din întreaga experiență a trecutului înseamnă să fii modern.

Nicolae BALOTĂ

însemnări de simbătă

Logicienii lumii la București

O nouă reuniune științifică internațională de mare amploare își desfășoară zilele acestea lucrările la București: cel de al IV-lea Congres de Logică, Metodologie și Filozofia științei. Congresele anterioare care s-au ținut la Stanford-California, Ierusalim și Amsterdam au avut un larg ecou în lumea științifică internațională prin confruntările de idei care au dus la concluzii extrem de importante într-o serie de domenii ale logicii, filozofiei și metodologiei științelor. Prin numărul mare al țărilor participante, prin tematica variată și renumele de mare prestigiu al raporturilor, Congresul de la București se anunță a fi la înălțimea congreselor precedente. Organizat de către Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, Academia Republicii Socialiste România, Ministerul Învățămîntului, sub auspiciile Uniunii Internaționale de istoria și filozofia științei, această excepțională manifestare științifică se află sub înaltul patronaj al Președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu.

Lucrările Congresului se desfășoară în incinta Facultății de Științe Juridice a Universității din București. Animația și fervoarea care stăpînesc coridoarele și aulele instituției, numărul limbilor în care se vorbește precum și varietatea drapelor care împodobesc fațada principală demonstrează amploarea manifestării: sînt circa 800 de delegați din aproape 40 de țări: Australia, Austria, Belgia, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Danemarca, Finlanda, Franța, R. F. a Germaniei, R. D. Germană, Ghana, Marea Britanie, Grecia, India, Israel, Italia, Japonia, Liban, Țările de Jos, Noua Zeelandă, Norvegia, Polonia, România, Spania, Suedia, Elveția, Turcia, Ungaria, Uruguay, U.R.S.S., S.U.A., Yugoslavia. În afara celor a-proap 80 de rapoarte și prelegeri care se prezintă în Congres, vor fi prezentate circa 500 de comunicări. Autorii sînt în majoritate matematicieni, logicieni, epistemologi și metodologi, fizi-

cieni, biologi, psihologi, sociologi etc. Această amplă întreprindere științifică se bucură de participarea excepțională a unor mari nume internaționale: Stephen Korner și Marry Hesse — Anglia, W. Stegmuller, Hans Hermes, Gunter Patzig — R.F.G., A. Bresson — Franța, A. A. Markov și B. M. Kedrov — U.R.S.S., Patrick Suppes, Dana Scott, N. Rescher, Georg Kreisel, H. Putnam, Carl Hempel, L. J. Savage, J. F. Staal — S.U.A. Oamenii de știință din Romania prezintă patru rapoarte și peste 80 de comunicări. În vederea pregătirii în bune condiții a Congresului, a fost creat un Comitet Național Român de Organizare, prezidat de către logicianul Athanase Joja, Directorul Centrului de Logică din cadrul Academiei de Științe Sociale și Politice, din care fac parte reputeți logicieni, matematicieni și filozofi români printre care profesorii Gr. C. Moisil, Octav Onicescu, Șerban Țițeica, Dumitru Ghișe ș.a.

Aria temelor puse în discuție este extrem de variată. Congresul dezbate probleme de logică matematică, fundamentele teoriilor matematice, automate și limbaje de programare, filozofia logicii și matematicii, problemele generale ale metodologiei și filozofiei științei, fundamentele probabilității și inducției, metodologia și filozofia științelor fizice, metodologia și filozofia științelor fizice, metodologia și filozofia științelor biologice, metodologia și filozofia științelor psihologice, istorice și sociale, metodologia și filozofia lingvistică, istoria logicii, metodologia și filozofia științei. În ansamblu, lucrările Congresului sînt consacrate cercetării condițiilor adevărului formal și inteligibilității, metodelor generale și particulare pentru a ajunge la adevărul material, aspectelor filozofice ale științei. Logica, metodologia și filozofia științei contribuie eficace la rectitudinea și precizia cercetării în orice domeniu al științei. În epoca modernă, logica este instrumentul cel mai propice al tuturor disciplinelor, nici o știință nu se poate constitui solid fără acest instrument. Logica este un modus sciendi, un organon indispensabil oricărei cercetări științifice. Dar logica, modelată de gîndirea uriașului Aristotel, păstrată pînă de-a lungul timpurilor, s-a îmbătrînit în zilele noastre cu o haină matematică, fapt care îi permite o vehiculare mai lesnicioasă dar care reclamă din partea celor care se ocupă cu metodologia științelor și cu sintezele de filozofia științelor o familiarizare cu

conținutul și structura disciplinelor respective, o cunoaștere profundă a evoluției acestora. Desigur, unii specialiști, printre care și reprezentanții Academiei de Științe Sociale și Politice din România, își exprimă opiniile în lumina materialismului dialectic și istoric, concepție proprie oamenilor de știință care-și pun eforturile în slujba construirii societății socialiste; alți specialiști discută de pe alte poziții filozofice, dar scopul confruntărilor fiind descoperirea și promovarea adevărului științific, acest obiectiv este elementul cel mai puternic care cheamă pe toți savanții din lume la colaborare. Cel de al IV-lea Congres internațional de Logică, Metodologie și Filozofia științei de la București își călăuzește lucrările pe baza confruntărilor colegiale a ideilor și luptei pentru progresul științei și societății. Pornind de la ideea că intensificarea colaborării între savanții lumii corespunde scopurilor științei în general, dar și intereselor fiecărui popor și stat în particular, creării unui climat de pace, mîncă pașnică și progres social, în mesajul adresat Congresului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a spus: „Vreau să-mi exprim speranța că dezbaterile Congresului, concluziile la care se va ajunge pe baza datelor noi furnizate de știință și de practica socială, vor putea influența prin spiritul lor progresist, procesele înnoitoare ale lumii de azi, vor exercita o înrîurire pozitivă asupra activității oamenilor politici, astfel ca aceasta să țină tot mai mult seama de realitate, de cerințele legilor obiective, de logica dialectică a vieții, pentru a contribui la promovarea noului, la realizarea aspirațiilor popoarelor spre libertate și dreptate socială, spre o viață mai bună, spre pace, prietenie și colaborare internațională”.

„Fie ca reuniunea de la București să constituie o contribuție de amplă rezonanță internațională la dezvoltarea științelor contemporane, la eforturile omenirii progresiste pentru abolirea politicii anarhice de război și agresiune, a logicii forței și amenințării cu forța demult perimate și dezavuate de popoare, pentru instaurarea în lume a unor relații de respect și colaborare prietenească între toate națiunile, pentru salvagardarea păcii și destindere internațională”.

Rep.

Opinii ale participanților la Congres

Prof. ALDO TESTA (ITALIA)

„Filozofia trebuie să se aște într-un strict raport cu logica deoarece realitatea și adevărul sînt unice. Noi (cel de la revista „Il Dialogo” și de la „Accademia del Dialogo”) respingînd concepția falsă asupra dialogului ca o conversație sterilă, credem că nu se poate studia logica unor intelektele izolate, deoarece dialogica, văzută ca logică a celor care gîndesc, are o structură corelativă cu realitatea văzută în logica sa internă. Numai așa se va putea instaura pacea între oameni, unii în construirea unei concrete realități umane, în așa fel încît logica forței, căreia se alătură logica lui Nicolae Ceaușescu i-a adus o critică severă, să fie înlocuită de către forța dialogicilor.”

Prof. J. F. STAAL (S.U.A.)

„Nu eșt să spun că sînt foarte impresionat de organizarea făcută de Academia de Științe Sociale și Politice din România: Congresul constituie deja o reușită. A fost o idee excelentă de a-l ruga pe prof. Tarski să deschidă lucrările științifice, iar lucrarea lui a fost extrem de interesantă. Desigur, este prematur să mă exprim în legătură cu dezbaterile de lingvistică înainte ca lucrările Congresului să se fi încheiat, dar numărul comunicărilor este impresionant, sper să aud și să învîd în continuare cit mai mult. În ce mă privește, preocupările mele oprindu-se în mod special asupra semanticii, mă declar convins de necesitatea ajutorului logicii pentru elaborarea unei teorii adecvate a limbajului.”

Prof. M. P. ASIMOV (U.R.S.S.)

„După părerea mea, caracteristica actualului Congres este organizarea rațională, științifică. Desigur că o atare organizare a fost posibilă datorită sprijinului acordat de Academia de Ști-

ințe Sociale și Politice, dar mai ales atenției de care se bucură știința în general, istoria științei în particular, din partea guvernului Republicii Socialiste România. În ce privește programul Congresului, el este extrem de bogat. Aria foarte largă de probleme abordate în comunicările științifice incluse în program, permite oricărui participant să găsească lucruri interesante pentru sine. Personal mă interesează de istoria și metodologia fizicii și consider extrem de interesantă includerea unui simpozion pe această temă. În încheiere doresc să mulțumesc colegilor români pentru primirea călduroasă ce ne-a fost făcută”.

Prof. M. VADÉE (FRANȚA)

„După părerea mea, Congresul se desfășoară în condiții excelente datorită modului în care a fost concepută activitatea pe secții. Aceasta sînt astfel constituite încît cuprind domenii de cercetare foarte largi și care sînt de fapt înșeși marile domenii de preocupări ale logicii, metodologiei și filozofiei științei contemporane. Eu mă ocup de logica modală și de dezvoltarea logicii plurivalente în general. Sunt de părere că pentru a depăși formalismul instaurat la începutul secolului al XX-lea este necesară abordarea dialectică a problemelor. Cred că utilizarea rezultatelor formalizării nu poate fi eficace decît în contextul unor principii ale dialecticii”.

Prof. M. KOVACS (UNGARIA)

„Socotesc că la un Congres de importanța celui la care participăm, nu mai poate fi vorba de un simplu schimb de păreri academice. Noi, lucrătorii pe tărîmul științific am fost lansați în curenții cel mai rapid al evoluției istorice și nu numai în calitate de subiecți ci de factori activi al acestei evoluții. Am devenit mult mai răspunzători față de societatea umană decît odinioară. Este o schimbare calitativă determinată și de creșterea nemaiîntînită a numărului de oameni de știință și a cantității de producție științifică. Se poate afirma astăzi că destinul — viața sau moartea omenirii depinde în cel mai înalt grad de ceea ce facem noi. Sînt încredințat că această înțelegere și proporțiile ei ne va da posibilitatea să ne desprîm mai conștienți de rolul nostru social.”

tudor vianu,

simetria revelată a ideilor

Tudor Vianu e dintre acei autori pe care fiecare carte în parte, fiecare pagină intim-plător aleasă chiar, îi reprezintă deplin. Peste diversitatea temelor și a intențiilor se distinge un ton inconfundabil și calmul aceeași procedură.

„Filozofie și poezie”, la care ne vom referi în continuare, autorul își propune „varierea punctului de vedere din „Estetica” abia încheiată și configurarea unei „metafizici a artei lund ca pretext comparația filozofiei cu poezia”. Scrisă în plină maturitate și concepută în cadrul unei preocupări constante pentru poezie, lucrarea își descoperă acum o coerență pe care trecerea timpului n-a făcut decât să-o consolideze.

Desigur, ea nu este altă de actuală astăzi, când alte întrebări confruntă creatorii și cititorii de poezie și altele sunt, nu odată, soluțiile la întrebările cu care autorul însuși s-a confruntat. Dar reperlele discuției rămân tratate și numeroase delimitări se înscriu ca tot atâtea câștiguri importante ale cercetării. Pără să mai vorbim de lumina incitătoare la dialog pe care o aruncă acest text de necăzută autoritate.

De altfel, chiar în momentul apariției, „Filozofie și poezie” nu cred să fi fost o carte „actuală”, căci în dezbaterile pe care o angajează, Tudor Vianu face loc cu greu experienței poetice și critice mai recente. Era în firea lucrurilor ca o încercare generalizatoare să păstreze fața de literatura curentă un interval asigurat de cel puțin un deceniu. Cartea e publicată însă în 1937, deci după ce în Europa apăruseră deja sinteze critice și chiar filozofice în care revoluția poetică modernă își găsea ecou. Un deceniu mai devreme poezia însăși își reînnoiește tradiția pentru o nouă plecare.

Dar meritele și importanța acestei cărți nu trebuie căutate în promptitudinea sincronizării, nici în eficacitatea unei anumite acțiuni de orientare concretă a instituției literare, ci în seriozitatea tratării, în riguroasa cu care problemele aiese sunt constituite prin înmănușarea unor puncte de vedere autorizate de tradiție, în încercarea de a pune în diferite tipuri de conexiuni al poeziei în diferite momente ale existenței ei, în vederea că tema anunțată, cu multiplele ei ramificații și rezolvări istorice, servește ca pretext pentru o **metafizică a poeticii**. Urmărind raporturile istorice ale poeziei cu filozofia ori mitologia autorul încearcă să stabilească natura însăși a acestor raporturi. Așadar istoricul problemelor îl conduce la o meditație a esențelor. Ceea ce intenționează el mai mult sau mai puțin acoperit este o definiție a poeziei în autonomia și eteronomia ei constitutivă.

Cum se întâmplă în toate lucrările lui Tudor Vianu, problema abordată e făcută să apară ca parte a unui întreg și ca etapă dintr-un proces. Schimbările reciproce între filozofie și poezie sunt așezate în cercul mai cuprinzător al relațiilor între artă, filozofie și religie. Criteriul reunirii îl constituie faptul că aceste trei forme ale spiritului se deschid asupra totalității lumii și presupun transcendența unui absolut.

Dar „Jumea modernă a apărut odată cu prima trezărare a gândului despre autonomia diferitelor domenii ale culturii” — spune Tudor Vianu — și dezvoltarea ei în continuare a însemnat tocmai împlinirea acestui gând în forme din ce în ce mai radicale. Epoca modernă este epoca autonomizării valorilor, a fragmentării spiritului pe planuri separate de cunoaștere, a activității limitate și intensive înăuntrul unei specialități.

Miscarea limitativă, restrictivă, a științelor exacte vine așadar în conflict cu statutul celor trei forme spirituale înrudite, care acționează întotdeauna în direcție expansivă. Tendința modernă de analiză a aplicat însă disciplina specializării și acestor „manifestări de totalitate”. Așa apare „purismul” contemporan, fenomen excesiv și condamnabil în concepția lui Tudor Vianu după care, dacă s-a câștigat conștiința specialității fiecărui domeniu, nu înseamnă că trebuie să se piardă înțelegerea unității profunde a spiritului.

S-ar părea astfel că poziția lui e solidă și încercarea de refacere postkantiană a unității spirituale înfăptuită de poezii și filozofii romantice. Dar, „felul în care romantismul a pus problema a fost mai întotdeauna defectuos” conducând la un concept adulterat al filozofiei și artei.

Respingind separația excesivă care sacrifică exigența totalității dar și contopirea ce anulează specificul, autorul își ia distanța sa atât față de purism cât și față de romantism. Pentru el, ca și pentru Croce, pe care îl citează cu alt prilej, „formele spiritului sunt distincte nu separate”.

Tulul al XIX-lea apar și ca o reacție împotriva confuziilor și simplificărilor pozitiviste.

De altfel, originea îndepărtată a procesului de pozitivare din critica și istoria literară trebuie căutată în inițiativa romantică de a explica opera prin autor, de a descoperi resorturile psihologice ale structurii artistice. Iată cum dintr-un punct de vedere romanticismul și pozitivismul sunt mai puțin divergenți decât s-ar părea.

Nu e singura deviere petrecută în posteritatea aflat de îndelungată și contradictorie a ideologiei romantice. Tudor Vianu însuși într-unul din capitolele acestei cărți, urmărește degenerarea ideii romantice a filozofiei ca derivat s-o consolideze.

Desigur, ea nu este altă de actuală astăzi, când alte întrebări confruntă creatorii și cititorii de poezie și altele sunt, nu odată, soluțiile la întrebările cu care autorul însuși s-a confruntat.

Un eseu de MIRCEA MARTIN

poezie în estetism, și rezervele lui nu se îndreaptă atât împotriva punctului de vedere romantic (deși îl consideră „defectuos”), cât împotriva unor asemenea prelungiri abuzive.

În studiul aplicat al raporturilor poeziei cu filozofia vor fi izolate „infiltrațiile didactice” din cuprinsul marilor poeme romantice, dar întreaga energie a refuzului se va îndrepta împotriva „poeziei filozofice” cultivate mai târziu de autori mediocri. La fel, atunci când argumentează înrudirea profundă între formele spiritului are în vedere nu atât opoziția mentalității izolat științifice cât trecerea și decaderea ei în bagajul comun, „Unde spiritul științific și tehnic nu disimulează înruditărea acestora, operează acel scepticism de proastă calitate care anulează conștiința, vie de pildă în Antichitate, că cine înțelege sau contemplă executat un act deopotrivă cu al adorației. Vom avea prilejul, în cuprinsul acestor pagini, să arătăm cit au pierdut și filozofia și arta din slăbirea sentimentului unității lor și cit au ele de câștigat din reactivarea conștiinței că rădăcinile lor se împintă în același teren și că aceeași sevă le hrănește”.

Este imediat evident faptul că Tudor Vianu obișnuiește să urmărească și să clarifice întotdeauna o anumită relație printr-o filiație. Ceea ce se observă mai greu este că, la rîndul ei, această filiație se încredințează mai degrabă logicii decât istoriei. De pildă, reprezentarea specifică romantică despre poezie și filozofie ca despre două momente succesive ale spiritului apare dedusă din modul nu mai puțin romantic de a considera identică funcția lor. Ideea identității o provoacă logic pe aceea a succesiunii — anume invocate pentru a explica diferențierea totuși existentă.

De vreme ce aparțin în egală măsură epocii romantice (la rigoare s-ar putea stabili anteriorități, dar ar mai fi ele semnificative?), cele două idei se află într-un raport de consecuție și nu de desfășurare în timp, de succesiune logică, nu cronologică. De altfel e semnificativ faptul că primul autor citat e Vico, cel care vorbește de o vîrstă inițială a poeziei și de una a filozofiei, încă înainte de romantism, deci înainte de confundarea funcțiilor lor spirituale.

Mai departe, ideea întoarcerii poeziei la izvoarele mitului e văzută ca o reacție și ca o soluție salvatoare la teza hegeliană a dispariției artei, deși ea apăruse destul de limpede încă teoreticienilor romantici și, înaintea lor, aceluiași Vico, după care inspirația poetică, în momentele cele mai fericite, a apelat la fantezia mitică.

Succesiunea istorică nu e ignorată, dar ordonarea problemelor se face într-un plan în care însăși stringența logică provoacă asemenea intervertiri. Numai intrind într-un ansamblu de relații necesare și coerente o idee își cucerește, în interpretarea lui Tudor Vianu, deplina ei actualitate.

Pe de altă parte, succesiunea istorică, atunci cînd e în chip explicit urmărită, se arată a fi întotdeauna și în întregime consecutivă. Astfel — pentru a rămîne în același cerc de probleme — doctrina „artei pentru artă” apare dintr-un fel de „oboseală” față de intențiile metafizice și religioase ale

etilor și filozofilor și mai puțin activitatea poetică propriu-zisă. Studiul relațiilor între poezie și mitologie, de pildă, nu are ca obiect poezia, ci diferite considerații despre importanța poetică a mitologiei. Nu sint urmăriți interfezențe și ecouri, sint expuse teoriile despre mit ale lui A. Schlegel, Schelling, Wagner și Nietzsche. În genere, distincțiile autorului cresc mai mult din critica unor concepții anterioare decât dintr-un contact direct și izolat. Cercetarea sa e mai degrabă deductivă decât inductivă.

Simpomatică pentru această îndepărtare de sugestiile contemplației directe este și întirzirea prudentă cu care ancheta sa teoretică se deschide asupra fenomenului poetic modern. Chiar și atunci cînd un titlu ori un fragment poetic sint citate pentru a sprijini o anumită idee, autorii la care se apelează aparțin în număr covârșitor epocii romantice. Nu numai poezia dar și doctrinele poetice mai noi sint puse destul de rar la contribuție. Cu toate că sint pomenite nume ca Poe, Bremond, Valery încheierile lui T. Vianu se fondează tot pe experiența romantismului, considerată critic prin consecințele ei asupra miscării literare ulterioare.

Asa se face probabil că unele ilustrații ale cărții par astăzi învechite iar abordarea cite unele poezii moderne — neadecvată, lată, de pildă, unul din rarele cazuri cînd se referă — tot prin intermediar — la un poem (așa zicînd) modern (căci e scris cum acum o sută de ani). E vorba de binecunoscuta „Chanson d'automne” a lui Verlaine în care un gânditor ca Simmel a văzut „excesul conștiinței heraclitene” a omului modern, lipsit de substanță vitală și posibilitatea de fixare.

O asemenea exegeză cuprinde după Vianu „ceva pedant și repulsiv”, iar argumentul său este unul tradițional, de psihologie a artistului: asemenea creații ar fi „în mîntea creatorilor” departe, „de orice intenție teoretică”.

Dar criticul comite aici ceea ce într-o terminologie mai nouă și mai pretențioasă se numește „eroarea intenționalității”. Căci nu e nevoie să atribuim ideile sugerate într-un poem autorului, după cum nu trebuie să le raportăm la intențiile măturșite ori bănuite ale acestuia. Poemul lui Verlaine exprimă un sentiment confuz de instrăinare și dezrădăcinare pe care îl recunoaștem, chiar dacă poetul n-a avut conștiința deplină a implicațiilor lui. Poezia spune întotdeauna mai mult decât a vrut autorul ei să spună. Există în cel mai naiv și spontan poem o „filozofie” care nu se poate reduce, desigur, la un principiu și nici nu se confundă cu o alegorie.

„Filozofia artistică trebuie de obicei să fie latentă, dar poate, uneori, să fie chiar inconstentă. Calificația din urmă atribuită unei activități prin excelență lucidă și rațională are de ce să șocheze. Să nu uităm, însă, că e vorba de o gândire artistică, de o filozofie înglobată organic într-un poem și adîplînd în mod firesc regimul de existență al acestuia.

Prin chiar deschiderea ei infinită care așteaptă și îngăduie actualizări diverse, poezia, arta în genere, și cea modernă în special, fac posibil paradoxul unei gândiri originare inconstente de toate virtualitățile ei. O gîndire ce nu aparține în întregime unui autor, care o covârșește pe aceea a autorului.

Nu e vorba aici cituși de puțin de vreo „mistică” a creației, ci de un raport obiectiv de condiționare reciprocă între creație și receptare. Căci, în ciuda unor supoziții mai vechi, opera de artă nu există „în sine”, ea se încredințează unui public a cărui reacție contează principial nu numai empiric. Contemplația artistică are un caracter activ și estetic mai nouă își îndreaptă atenția tocmai asupra procesului complex al receptării.

Psihologia receptării se întoarce dialectic asupra psihologiei creației. Asta vrea să însemne „depășirea”, „covârșirea” autorului.

Poetul adevărat gîndește imediat cu cuvintele, limbajul însuși gîndește în poemul lui. „Ceea ce creează în noi nu are nume” — spune Valery, nu în sensul că poezia ar fi „dictată” autorului, ci în sensul că polivalența ei semnificativă o îndepărtează de origine, o face să nu-i mai aparțină în exclusivitate. Limbajul devine purtătorul unei ambiguități revelatoare ce transformă poemul într-un act iar receptarea lui într-o participare.

Este exegeză are a descoperi, așadar, **filozofia poemului** nu pe cea a **poetului**. Căci nici un poet adevărat — și în orice caz nici un poet modern — nu își „transpune” concepția despre lume într-un poem, ci „ajunge” la această concepție prin el.

De altfel în cuprinsul unui alt capitol („Interpretarea filozofică a poeziei”), Tudor Vianu însuși respinge încercările mai vechi

chamate și verificate distincțiile principale de la început între poezie și filozofie. În cadrul mai restrîns al culturii române poziția sa e anticipată de aceea a unor critici ca Lovinescu și Zarișopol, cel dintîi preocupat să pună în evidență condiția fatal mediocră a „poeziei de concepție” profetate la noi de Panait Cerna, al doilea discreditat cu nemiloasă dexteritate pretențiile și excesele filozofarde ale unui J. M. Guyau, fără însă a-l ignora pe discipolul său autohton.

La Vianu polemica rămîne abstractă vizînd mai mult un tip de poezie decât o direcție anumită, iar în ce-l privește pe Cerna, acesta e adus în discuție nu ca poet, ci ca teoretician de sursă germană al așa-numitei „Gedanken Lyrik”. Polemica îi prilejuiește lui Tudor Vianu, care e estetician și nu critic, o dezbaterie în legătură cu funcția ideilor în structura poetică.

Obisnuitul istoric al problemei face să apară distincția între poemul didactic și cel simbolic, iar această distincție, la rîndul ei, pune în evidență imediat anacronismul formelor didactice în vremurile mai noi.

Dacă didacticismul unui poem ca „De rerum natura” al lui Lucrețiu este îndreptățit istoric, manifestările lui în continuare la un Schiller, Pope ori Sully Prudhomme sint respinse pe măsura înaintării în timp.

Idelle reprezintă un mod de adîncire a viziunii poetice cu condiția să apară, nu să pre-existe, să mențină dispoziția contemplativă, nu s-o transforme în curiozitate gnoseologică. În pagini de o vibrată pătrundere T. Vianu subliniază „nota de reverență și de fervoare” rezultată din atingerea cu sensurile

convergență a ipotezelor și a soluțiilor, să se rotunjească într-o totalitate. Dar atît opțiunea subiectivă cit și efortul de rotunjire, de armonizare a întregului, sint acte de creație, operații de artist.

Cu alte cuvinte, după Vianu, filozofia e omologabilă cu arta prin premise — care sint fatal subiective, și prin rezultat — care este o operă. Dar, recunoscînd rolul anticipativ al opțiunii ne putem întreba dacă subiectivitatea inițială nu e, cumva, neutralizată de coerența impersonală a sistemului? Apoi să nu uităm totuși că o demonstrație filozofică răspunde altor sarcini decât aceeași a propriului echilibru. Nu-i mai puțin adevărat însă că acest echilibru o dată obținut printr-o articulare perfectă, ireproșabilă, constituie nu numai un mijloc, ci condiția însăși de a putea exprima convingător conformitatea cu lumea care constituie ținta supremă a oricărei filozofii. Armonia și rotunjimea ne apar, deci, ca primordial necesare solidității sistemului, nu frumuseții lui.

„Fără spirit poetic filozofia n-ar ajunge niciodată la termenul ei” — consideră Vianu, înțelegînd prin totalizare efortul specific încheării unei opere.

Dar dincolo de totalitatea opereii se află totalitatea înglobantă a universului însuși pe care orice filozofie o vizează fără să aibă nevoie de vreun model artistic. Așa privity lucrurile, adevăratul model al totalității îl dă, în concepția noastră, cuprinderea filozofică, nu cea artistică Prin exigența totalizării arta este filozofică și nu filozofia artistică.

Deși consideră virtuțile poetice nu numai

Poeme de Nichita Stănescu

Cîntec de încurajare

Tu mă locuiești cum măduva, osul — cum ploaia, norul — cum privirea, ochii...

Dar eu sunt mort ca un glonte tras în amintirile unui nau născut

Dar eu nu mai sunt aidoma locului prin care s-a prăbușit o stea în strigare

Dar eu sunt tu alaltăierul cel de răsălatăier cel de niciodată

Noi doi

Cîntîi totăluși tău se lătrau cu dulăii totăluși meu, — dar noi nu eram de față

Toamnele cădeau peste cadavre de ciine, de dulăi, dar noi nu eram de față

Nu ne născuserăm încă și moartea noastră era calculată în computere

Cînd nu vom mai fi, cînd nu vom mai avea față, vom fi de față, noi doi.

E vinovat cuvîntul

Urî în mine inima ca pasagerul lucid într-un avion ce se prăbușește în Hăcărî

Eu ard, ea urăște, eu sunt dus, ea se duce

E vinovat cuvîntul sunt că sunt Fă-mi doamne un pat din trupul tehnicului El să-mi fie pernă, el să-mi devoreze somnul cînd dorm, cînd Dorm cînd Drîrum și Bung și Bang

Fă-mi doamne cearceaf din din urzici, din omag Să fiu absorbit într-o butură de cristal

O, trup în trup, moartea mea este o floare în mina unei morți cu mult mai mare

Ce fel de

Ce fel de tren marlar ești tu dacă țî-e trupul șînă de carne; Ce, țî-e de măr ești tu dacă țî-e ramură viața mea?

Eu locuiesc într-un trîl de privighetoare Dorm cu ceala pe nota Do și-mi înalți piciorul într-un saxofon

Du-te, lmi strigă ciocanul, du-te, du-te idiotule de cui de fier, du-te, nu vezi că te bat în palma unui crucificat?

necesare dar chiar indispensabile construcției filozofice, Tudor Vianu se refuza să admită preocuparea expresă pentru stil, abuzul metaforic ori manifestările de lirism. El recunoaște că „reflecția filozofică lucrează cu forțele poetice ale Spiritului”, dar cere gînditorului specializat un efort consecvent și auster îndreptat spre cunoaștere, discreditînd astfel conceptul „filozofiei ca poezie”.

„Este o „filozofia ca poezie”? Realizarea acestui concept ar presupune dezinteres față de acordul gîndirii cu obiectul, față de valabilitatea criteriilor, și concentrarea — specific artistică — asupra expresiei a cărei frumusețe e potențată prin cultivarea imaginilor. Numai că adevărata frumusețe a filozofiei „nu e de ordin sensibil și nu e de ordin abstract”, iar excesul imagistic nu e doar semnul inadecvării ci și al „lipsei de stil și de gust”.

Tudor Vianu folosește acest prilej pentru a limita rolul imaginii poetice în filozofie, după cum într-un moment anterior și simetric al discuției stabilește rolul ideilor în poezie. El conține intervenția poeziei în filozofie ca „un efect al limitelor rațiunii” și o acceptă numai ca atare. Metafora trebuie aici subordonată cunoașterii, ea poartă un sens care o depășește, filozoful nu-și poate îngădui s-o pretuiască și s-o cultive în sine. Cu cuvintele noastre, imaginea în filozofie nu are — nu poate avea — o funcție estetică ci una **euristică**.

Este poate momentul să observăm — în chiar sensul considerațiilor de pînă acum ale autorului — că **efectele estetice** ale unui text filozofic nu sint fără legătură cu dezbaterile pe care o conține.

Forța de inaugurare a unei gîndiri, simetria revelată a ideilor, drama lor exemplară, și — probă supremă — coincidența cu faptele, toate aceste determinări sfîrșesc prin a provoca o reacție estetică. Pe de altă parte, pregnanța formulării, eleganța stilului, întorc asupra conținutului abstract o lumină suplimentară. Modul de „rostitie” a ideilor nu este cituși de puțin indiferent. Frumusețea conferă o prețioasă garanție adevărului, îl întărește pe pozițiile lui, și se amplifică rezonanța și durata.

Este ceea ce se întâmplă și cu textele lui Tudor Vianu însuși, atît de lipsite de farmec aparent și evitînd, pe cit posibil, metafora sau retorica, întotdeauna ostentativ, dar impresiionînd prin amplexarea și severitatea argumentației desfășurate mereu într-o frază de o vibrată limpezime.

Adevărată simetrie a ideilor, aceea care stîrnește bucurii estetice, nu este un efect retoric, după cum nu este nici „primiția” ori garantată de premise; ea decurge dintr-un efort de **totalizare** în același timp **expansiv și confesiv**, dintr-o coerență interioară menținută pînă la capăt și revelată abia atunci.

De unde și titlul cu sinonimia conținut.

Travură de MARIANA POPA

Printre încercările desfășurate de-a lungul secolului al XIX-lea „de curățire a tuturor formelor superioare de viață ale spiritului”, Tudor Vianu pomeneste pozitivismul. Intr-adevăr, în concepția unui Auguste Comte, de pildă, constituirea filozofiei ca disciplină a adevărat științifică („starea științifică pozitivă”) impunea depășirea etapelor anterioare, teologică și metafizică, ale evoluției intelectuale.

Dar ar trebui, credem, adăugată precizarea că în aplicația la domeniul artistic pozitivismul a fost departe de a dovedi aceeași inclinație „puristă”. Dimpotrivă, pozitivarea treptată a studiului literar, de pildă, s-a confundat cu o îndepărtare treptată de la esența specifică a literaturii ca artă, de la valorificarea estetică propriu-zisă, înspre biogramism exterior și factologie. În așa fel incit tendințele de purificare de la sfîrșitul secol-

poetilor romantici, după cum conceptul de „poezie filozofică”, cristalizat ceva mai târziu, reprezintă, dimpotrivă, o încercare de a înfrîna prin efort speculativ demnitatea artei amenințată să piară în sistemul lui Hegel. Alături de reînnoirea literaturii la mituri care e, de fapt, o „eternă reînnoieră”, aceste două orientări se constituie ca moduri de a rezolva dialectica între filozofie și poezie, moduri radical deosebite, dar unite prin refuzul punctului de vedere hegelian.

Nimic nu e întimplător deci, istoria ideilor își descoperă mai devreme sau mai târziu coerența, la Tudor Vianu, istoricul tînde să se confunde cu logicul.

Tudor Vianu înțelege să rezolve tema propusă (și poate că însăși generalitatea ei, în obligă să procedeze astfel) examinînd cu precădere vederile în legătură cu poezia ale poe-

sau mai noi ale criticii de a folosi poezia pentru „a reface doctrina despre viață și lume a poetilor”. Or, dacă o asemenea reconstituire nu e posibilă sau nu e valabilă, înseamnă că între convingerile poetului și poezia lui este o distanță suficientă pentru ca exegeza ei să nu fie astfel strict condiționată. În ori ce caz filozofia **declarată** a poetului nu poate fi invocată ca **ultim** argument în interpretarea poeziilor lui.

Întrul să mai precizăm că determinismul opereii nu este astfel ignorat, ci doar așezat într-o ecuație mai complexă pe care a sugerat-o încă Engels referîndu-se — cum știm — nu la un poet ci chiar la un romancier.

Pentru Tudor Vianu „poezia filozofică” e o poezie exterioară, neterminată, eşuată, un concept negativ în delinirea căruia sunt re-

VIATA, POEZIE, PROZA

Am început să compun poezii foarte de timpuriu, ba chiar înainte de a fi învățat să scriu și să citesc. Modelele mele erau strigăturile piperate ale flăcăilor la horă, baladele care se rosteau în casa noastră sau în casele vecinilor, în lungile nopți de iarnă, cîntecele de vicleam sau de stea.

M-am născut toamna, în 1902, iar la școală m-am dus abia în 1911, cînd împlinam noua ani. Nimeni nu m-a îndemnat să merg la școală, nimeni nu m-a împiedicat, nimeni nu m-a chemat. M-am dus singur. Tot singur mi-am cumpărat sau nu mi-am cumpărat cărți de școală. Pe la sfîrșitul lui 1911, sau începutul lui 1912, m-am apucat să citesc literatură: **Minunile Sfîntului Sisoe, Visul Maicii Domnului, Viețile Sfinților, Moș Goriot de Balzac, Crimă și pedeapsă de Dostoevski. Poezii de Mihai Eminescu și Vasile Alecsandri, Asia de Ivan Turgheniev, Amintirile lui Ion Creangă și încă multe altele, toate lecturi absolut înțiplătoare.** Nimeni nu mi-a recomandat, în epoca aceea și pînă mult mai tîrziu, să citesc o anumită carte, după cum nimeni nu mi-a interzis vreo lectură. Dar atunci cînd mi s-au recomandat unele lecturi și mi s-a dat să înțeleg că ar fi bine dacă n-aș citi anumite cărți, eram destul de în vîrstă ca să mă pricep să ocolesc orice fel de opreliști.

Pînă pe la mijlocul verii lui 1915, cînd am absolvit cursul primar de cinci ani, am citit cu o sete nicideodată potolită tot ce mi-a căzut în mină. Zeci și zeci de tomuri groase, sute și sute de cărți, poate mii. Continuum să alcătuiască în minte poezii scurte uneori, altele balade kilometrice. Cîteodată transcriam aceste născociri pe caiete cu foi liniate și cu coperte albastre, cumpărate cu cinci bani bucata de la una sau alta din prăvăliile cu de toate din sat, sau pe coli albe de hîrtie URS, fabricate la Bușteni. În afară de mine, nimeni nu știa carte în casa noastră de lingă linia ferată Roșiori de Vede-Turnu Măgurele. Casă pe care am descris-o în amanunt, totdeauna cu tristețe și adîncă amarăciune, în **Desculț, în Dulăii, în Ce mult te-am iubit, în Rădăcinile sint amare.** Nu avea deci cine să deslușească cuvintele înșirate de mine pe hîrtie și să-și dea seama că sint stăpînit de năzuințe literare. Cu toate acestea, pentru că taina mea (singura la acea vîrstă) să nu cumva să fie descoperită, rupeam din timp în timp tot ceea ce scrisesem și aruncam în foc. Dacă ar fi aflat că scriu (cu alte cuvinte, că vreau să devin scriitor, autor de cărți) toți băieții și toate fetele din sat m-ar fi luat peste picior. Păstram cit izbuteam mai bine marea mea taină.

În vara lui 1915, am isprăvit școala primară. Examenul de absolvire l-am dat cu o comisie alcătuită din trei învățători, cei mai buni de pe sara noastră vale a Călmățuiului. Unul dintre ei, Gheorghe Postescu-Bradiru, a murit de mult și a fost îngropat la Slatina, unde și-a trăit ultimii ani ca profesor de muzică la liceul din acel oraș. A apucat să citească primul meu volum. **Poeme simple și să-mi trimiță o scrisoare de felicitare.** Ceilalți doi examinatori ai mei, care îmi puneau întrebări peste întrebări și în același timp se uitau la picioarele mele goale, pline de rîni, și la cămașa mea zdrențuită nu făra sinceră compasiune, trăiesc și astăzi, unul e octogenarul Ilie Georgescu, care locuiește în București, altul e Marin Udma, din Caravaneții Teleormanului. Cînd mă gîndesc... Cînd mă gîndesc la acea vară a anului 1915, în care îmi isprăveam școala primară și mă pregăteam să plec în lume spre a-mi face un rost, așa desculț și zdrențuit cum eram, și această vară a lui 1970, în care pregătesc ediția definitivă a poeziilor mele, mi se pare că sint mai în vîrstă decît toți profesorii mei care mai trăiesc sau nu mai trăiesc, la un loc. Toți acești ani, care au trecut de la absolvirea cursului primar pînă astăzi, cincizeci și cinci la număr, nici mai mulți nici mai puțini, i-am trăit muncind din greu, în tinerete cu brațele, mai tîrziu cu condeiul ziaristului și scriind, în același timp, și poezii.

La puține zile după absolvirea școlii primare, am plecat la oraș, la Roșiori de Vede, nu pentru a învăța mai departe carte, așa cum aș fi voit, ci pentru a-mi cîștiga existența. În acel timp, care era totuși învățat într-o atmosferă romantică, lupta pentru viață era extrem de crîncenă. Dar asprimea și incrințenarea acestei lupte era îndulțită de frumusețea teilor de pe bulevardul care străbătea orașul și pe care fetele îl umpleau cu surisurile lor, de răcoarea de seară a grădinii publice, de trupele de teatru ori de formațiile de circ care se abateau prin mîrginașul nostru tîrg de negustori de cereale și de pinzeturi, de măcelari și brutari hapsîni, de fetișcane care, seara, însuflețeau casele și grădinile caselor cu muzica dulce a pianelor și a violilor. De cum cădea întinericul, mă aciuam sub o fereastră sau alia și ascultam. Nu o dată mă podidea plînsul. Aveam degete subțiri și lungi, degete de pianist, dar eu nu aveam cum să ajung pianist. Aveam bună ureche muzicală, dar nu aveam cum să ajung muzician. Degetele mi le arseși și mi le ardea zi de zi argăseala tîbăcării la care lucram. Începînd cu stăpînitul, toți cei ce trebuiau pe acolo aveau dreptul, ba chiar datorită, să mă stîlcească după vrere în bătaii. Urechile mele, acelea cu care, pitulat sub ferestre, ascultam muzică erau aceleași cu care ascultam limbajul crud, grosolan, porcos și mai mult decît porcos al colegilor mei, ucenicii, și al mai mariilor mei, cafele, injurături unice în lume, prin savoare lor, povestiri de dragoste, de viață și de moarte cu totul și cu totul incredibile. Cel mai mult însă orașul îmi plăcea noaptea. Atunci mă oream la vitrinele luminate ale librăriilor (erau vreo cinci pe aceeași stradă) și priveam cărțile expuse. Aflam nume de noi autori, memorizam titluri de cărți, cu sutele, și-mi făgăduiam ca în timpul cel mai scurt să mi le procur și să le citesc. Dar cu ce bani să le cumpăr, și de timp pentru a le citi cum să fac rost? Stăpînitul îmi cerea muncă, iar eu îl dam muncă altui citim cerea și, uneori cu îndîjire, mai mult decît îmi cerea. Atunci nici

vorbă nu mai putea fi de citit. Mă mulțumeam să compun în cap poezii și să le țin minte. După un oarecare timp însă rîndurile și strofele din mîntea mea se anestecau, totul se învălămăsea și se prăbușea în uitare. Nu mă supăram. Știam că am capul supraîncărcat de imagini. Nu aveam decît să le chem și ele veneau duim. Lucrul îmi reușea, mi se lumina fața și chiar zîmbeam. Mă auzeam striga :

— De ce rizi, mă ?
— De-ajă.

Nu mai venea nici o replică. Venea altceva : o calfă sau un ucenic ceva mai mare decît mine mă lovea în cap cu o piele udă scoasă din butoiul cu argaseală. Mă obișnuisem să rabd și să tac, obicei de care, din nefericire, mai tîrziu m-am lepădat cu totul. Într-o zi am pus mina pe unul din cuțitele late cu care curățam pieile și-am

Tot atît de puternic m-a impresionat și frîgul. În **Amintiri, cele dintîi** spuneam :

Mi-era teamă de frig. Mă mușca, Adînc îi simțea trupul meu colții Și-mi părea rău că soarele Nu e prigonit în creștetul bolții.

A trebuit să treacă mai bine de jumătate de veac de gestație, de la primirea acestor prime senzații pînă la transfigurarea lor în literatură.

Pe cînd trăiam la Roșiori de Vede și fugeam din stăpîn în stăpîn, în vara și toamna anului 1915 (de un an izbucnise primul război mondial și ecurile lui pătrundeau pînă la mine) treceam ușor peste tot ceea ce se iveau neplăcut și urlî în calea mea și versurile pe care le compuneam erau destul de senine. În aceste versuri de fragedă tinerete, era neuitat satul abia pără-

at venit călări și după ce au cucerit fără lupte ținutul, tot călări au plecat mai departe spre răsărit. Erau păroși, bine hrăniți, bine îmbrăcați, bine înarmați. După ce se frontul s-a depărtat și în sat s-a instalat comandatura germană, într-o zi, a trecut o căruță în care se aflau doi soldați englezi încătușați. Cum de ajunseser acolo (pe atunci nu se parasutau soldați sau spioni) nu am știut nicideodată. Am săprăvit balada la care lucram și m-am apucat să scriu un

Era un bărbat mărunt, tot numai suflet, îl chema Tănase Alexandrescu, însă toată lumea îi zicea Tăsiță Orceag, Tăsiță Ceapănică sau Tăsiță Găman.

Acolo, în orașul de lingă Dunăre, am cunoscut elevi din cursul superior al liceului Sfîntul Haralambie care citeau și de la care am împrumutat multe cărți. Cu ajutorul unuia dintre ei am pătruns în paradisul căutat, biblioteca orașului care purta numele cărturarului ardelean Gheorghe Lazar. Acolo, în funcționar de la Tribunal, nu știu datorită căror împrăjurări, a aflat că scriu și m-a poftit într-o zi la el acasă să discutăm literatură. Îl chema Albert Gheorghiu, Locuia într-o frumoasă casă țărănească la marginea dinspre vîi a orașului. Pe marginea ferestrei, între două glastre, se aflau cîteva cărțile: **Versuri, Iubita, Cum iubim de Traian Demetrescu.** Pe perete, deasupra patului de fier acoperit cu un macac cărnămiziu, era etalată o fotografie mărită a scriitorului. Albert Gheorghiu mi-a arătat-o spunîndu-mi : „Fotografia îl reprezintă pe scriitorul Traian Demetrescu. E zeul meu!”

Locuiau la o matusă care își avea casa cam pe lingă gară. Ulița, numită nu știu de ce „Strada Cavalierilor“ era noroioasă, curtea tot noroioasă. Parcă toți locatarii care își aveau casa pe strada aceea, erau plini de noroi din creștet pînă în călcie. Cu mine mai locuiau în aceeași odaie doi cîini lăptoși, cu ochi mari, galbeni, totdeauna urdușori. N-am înțeles nicideodată pentru ce se certau de parcă ar fi fost oameni. În fiecare seară își arătau colții unul altuia, miriua, se mușcrau pînă la sînge. Uneori îi întăritam eu, să vadă pînă unde merg cu cearta ori cu bătaia, alții interveneau cu-n retevel și-i potoleam. Cît am locuit la matusa-mea Șurcan, pe strada Cavalierilor, m-am temut mereu ca nu cumva în timpul somnului cîinii să se repeadă asupra mea, să-mi sfîșie cămașa de noapte și să mă rupă în bucăți. Mă uitam la colții lor mari și-mi spuneam că au cu ce s-o facă. Pentru orice eventualitate, dormeam cu retevele sub pernă.

Vecina din fața casei matusă-mi era o femeie cu oarecare stare. Bărbatul ei lucra la Căile Ferate ca șef de tren. Femeia între două vîrste avea fata negricioasă și, dacă aș fi avut prilejul s-o văd goală, eram sigur că toată pielea i-ar fi fost negricioasă. În anii mai tineri născuse doi gemeni. Amîndoi muriseră împușcați noaptea, în mahalaua turcească a orașului, nu se știa de cine. Cefestul pleca spre Costești cu trenul seara, se întorcea a doua zi la prînz. Nevastă-sa rămînea singură, fuma aprinzînd țigare de la țigare, o apucau durerile de cap. Într-o zi, nesimțîndu-mă tocmai bine (mă ducea capul) am rămas acasă. Citeam un roman cînd am auzit-o pe matusă-mea tipînd : „Sărîți!... Sărîți!... S-a spînzurat șefuleasa...” Cine să audă și cine să sară!... În afară de mine nu mai era nimeni prin apropiere. Am trecut peste gard în curtea cefestului și, văzînd ușa deschisă, am călcat și peste prag. Făcîta ghem lingă pat, vecina ochășea se spînzurase. Și trecuse pe după git o sîrmă subțire și își îndepărtase capul de pat cît putuse mai mult. Sub barbă, sîrma tăiașe ușor pielea gitului și răsăriseră două-trei picături de sînge. Matusă-mea se chinuia, fara să izbutească, s-o scoată din lațul de sîrmă. „Las-o, i-am spus, nu vezi că e rece? E moartă de cît puțin un ceas”. Am chemat vîrdistul de la colțul străzii s-o vadă. Tocmai atunci trenul de Costești a intrat în gară și peste numai cîteva minute cefestul își vedea nevasta întinsă pe dușumea.

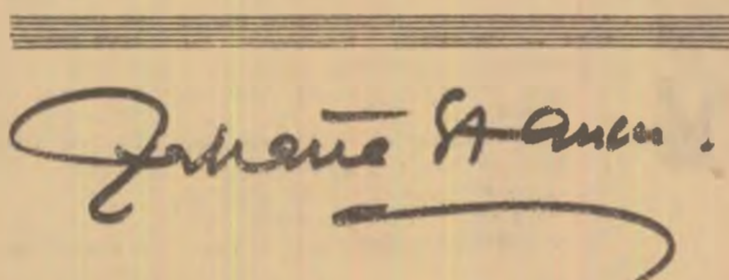
Seara, m-am apucat să descriu această întîmplare în versuri. M-am străduiut pînă la ziuă, însă de ieșit nici un vers n-a ieșit ca lumea. M-am lăsat pînă la urmă pîgubăș. M-am dus la judecătoria și-am pregătit pentru domnul Jude Ciaciran și pentru domnul grefier Condilescu dosarele de ședință. „Nu știu ce e cu tinerul ăsta, i-a șoptit Ciaciran la ureche greferului, e galben ca turta de ceară, poate umbliă prea mult la fete!”

Nici eu nu prea știam ce e cu mine. Chipul spînzuratei mă persecuta, multe nopți nu se prindea somnul de mine, sunetele goanei de la cazarma din apropiere îmi aduceau aminte de Bacovia. Nu avusesem prilejul să-l cunosc. Știam numai că trăiește într-un orașel dărăpănat din Moldova.

Îmi venea greu să uit satul în care văzusem lumina zilei. Nici pînă azi nu l-am uitat și nici nu-l voi uita vreodată. Gîndindu-mă la cîmpurile din jurul satului meu de pe Călmățui am scris pe genunchi, stînd pe o bancă, în grădina publică a orașului Turnu-Măgurele, poezia **Cerul e vinăt, pe care aveam s-o public abia peste șase-șapte ani.**

Cerul e vinăt, cîmpul gol și sur, Vîntul uscat miroase a mour, Cîrezile bălțate bat tîlângi. Fac coronițe fungeii-n crîngi, În surîri trec fugirii gingurînd, Plopii ca niște ruguri se aprînd Să lumineze toamnei care moare În vie sub fîrîmături de soare. Eu nu mai am nici gînd, nici dor; trăiesc Numai fiindcă vinele zvițnesc Ori poate pentru că din bolta rea Nu s-a desprins la vreme steaua mea.

Mă urmărește și pe mine, ca pe mai toți poeții adevărați sau pe simplii versificatori, tristețea toamnei. Nu știam ce se întîmpla cu alții, pe mine însă ploile, frîgul și furtunile toamnei aproape mă doborau. Scriam cu privire la toamnă întocmai ceea ce simțeam, însă toamna avea uneori, în ținutul de pe lingă Dunăre pe unde trăiam, și zile frumoase, ba chiar zile nespuse de frumoase. Atunci cîntam soarele toamnei, strugurii toamnei, livezile încărcate cu poame de tot soiul ale toamnei. Versurile, în substanța lor, rămîneau însă tot triste, dar cu un ușor, abia simțit accent de optimism.

ZAHARIA STANCU la 23 de ani (August 1925)

la începerea publicării memoriilor sale dedică o poezie cititorilor revistei noastre

Cîntec

Azi dimineață eram rouă. A venit soarele și m-a băut Viața împărțindu-mi-o-n două.

Azi la amiază eram nor, A venit soarele și m-a băut Picătură cu picătură, ușor.

Astă-seară stea voi fi, stea, N-am să clipesc de multe ori — Marea mă cheamă, vrea să mă bea.

Încercat să mă apăr de calfa care mă bătea fără nici o dreptate și fără nici o milă. Atunci au mai sărit pe mine și alții. M-au tăvălit și m-au stropșit bine de tot. Apoi unul m-a apucat de cap, altul de picioare și m-au aruncat în stradă, la rigolă. Am zăcut acolo citeva ore, mi-am venit în fire, m-am ridicat și am plecat împleticindu-mă în căutarea altui stăpîn. Greu nu era de găsit un stăpîn, greu era să rămiți și să-l slujești, să taci și să rabzi, să rabzi și să taci. Poate la aceste îndepărtate întîmplări din viața-mă de odinioară m-am referit cînd, de curînd, am scris **Cîntec pe zăpadă**, poezie în care, între altele, spuneam :

Zăpada vine. Vine și pleacă. Tot ce vine de departe pleacă. Tot. Uneori am fost lovit peste ceafă. Alteori peste bot.

De multe ori, poate de chiar prea multe ori vorbesc în poeziile mele de zăpadă. Nimic după ce am venit pe lume nu m-a impresionat atît de puternic ca zăpada. Ba da.

sit, neuitate erau șesurile și tot neuitată era și tulburea girilă a Călmățuiului. Întreg ciclul de **Poeme simple**, publicat în decembrie 1927, a fost scris sub semnul copilăriei și al adolescenței. Se găsesc aci versuri senine, dar se găsesc destule și din cele amare. N-am fost un copil vesel, n-am fost un tînar amuzant și nici acum, cînd mă simt greu împovărat de ani, nu sint un vîrstnic plin de haz sau de înțelepciune.

Viața mea în prăfosul tîrg de pe riul Vedes a fost întreruptă pe neașteptate de prinderea țării românești în hora sîngerioasă a întîiului război mondial. De teamă să nu fiu prins de eveniment, m-am întors la casa părintească sub norul negru al primejdiei. Devenisem un băiat înalt și subțire ca trestia, rareori vesel, de cele mai multe ori trist, ba chiar foarte trist. Inviaza germană, pe care am descris-o încă nu destul de pe larg în **Desculț**, m-a găsit scriind o balada în care vorbeam de un soldat tînar care pierise în întîia zi a războiului și în care blestemam încăierările sîngerioase dintre popoare. Gara de lingă satul meu era aglomerată de trenuri militare și de trenuri cu refugiați iar școala în care învățasem cinci ani adăporea bolnavi și răniți. Nemții

cuvîntul cititorilor

Biblioteca satească și cititorii ei

Sînt bucuroasă că-mi pot expune punctul de vedere asupra unor probleme existente în circuitul cărții. De la bun început îmi voi declara nemulțumirea față de faptul că bibliotecile sînt în primul rînd cărți destul de „la întîmplare”. Acestea, în parte ajunse aici datorită refuzării lor de către alte instituții, nu corespund nici ca tematică, nici ca accesibilitate nivelului teoretic apercutiv al elevilor. Ori nu putem educa noi, profesorii, doar o elită de școlari „mai inteligenți”, lăsînd restul la voia întîmplării!

Apoi — sînt în bibliotecă, de pildă aici, la Comisani, cîteva exemplare din monografia lui Călinescu închinată operei eminesciene, dar lipsesc cu desăvîrșire volumele de proză ale marelui poet; totodată nici culegerile de versuri ale aceluiași nu sînt în număr suficient. Cîntînd prin rotație, se poate realiza o parcurgere fie și fugitivă a poeziilor, totuși interesul școlarilor scade. Lipsesc de asemenea — și sînt foarte solicitate! — volume ca **Baltagul sau Pădurea spînzurată** sau **Versurile lui N. Labiș**, cu toate că în oraș sînt stocuri suficiente. Ce să comunicăm noi aceluia pe care trebuie să-l educăm și să-l instrum, cînd situația probează clar o inadecvare dintre aprovizionarea cu cărți a bibliotecilor sate și lecturile absolut obligatorii prevăzute de programa școlară?!. Ca să nu mai pomenească de unele întîzieri editoriale sau de moda edițiilor de lux care nu sînt dublate

întotdeauna (vezi **Cantemir, Sadoveanu, Argezi**) și de altele, ieftine și deci mai accesibile.

Delia Maria ILIE
prof. Comisani, județul Dimbovița

Copiii și cartea lor de literatură

M-am gîndit mult dacă ceea ce vă scriu este bine le-am păstrat pentru copiii și cartea lor de literatură. Dar am dorit și doresc în continuare să-i familiarizez pe băieții mei și cu literatura scrisă pentru ei de scriitorii români contemporani. De cumpărat am cumpărat multe cărți, dar să mărturisesc cu sinceritate că copiii nu sînt în număr suficient pentru bibliotecă. Nimic de spus despre felul în care sînt tipărite: desenele, formatul, coperta, totul este frumos. Dar cum sînt scrise unele dintre cărțile pentru copii? Nu spun numele scriitorilor respectivi fiindcă mă jenez. Eu nu știu cum pot să-i spui scriitor pentru copii și să-i înagănez copiii nedevollați. Începîi la minte și petici. Cum să-mi explic vorbirea stilită,

prefăcută „pe înfeșul copiilor”, poveștile nu simple ci simpliste? Autorii care ignoră inteligența și sensibilitatea copiilor, cărora lumea plină de fantazie a copilăriei le este străină ce fel de autori pot fi? O editură care publică literatura clasică bună pentru copii cum poate să publice și literatură atît de slabă?

Emil CARDĂȘ
desenator tehnic.
B-dul Dacia nr. 9, București

Încă un glas despre difuzarea cărții și a presei

Am difuzat la sate ultimele noastre edituri, **Vînute** și **Șerghi**, pînă de pînăjen. I. Teodoreanu, Loreley, cu romanele lui R. Tudoran, H. Zîncă, Al. Dumas. Bine primite au fost și volumele din literatura politică, cîmîntările de partid. Noi ne preocupăm să îmbinăm cit mai armonios, și mai eficient, totodată, planul de deslăcere al ficierii unității județene cu preferințele cititorilor. Aprovizionîndu-se direct de la oficiile postale, pe baza notelor de comenzi, cititorii județului au la dispoziție și ziarele și revistele centrale. Totuși acestea nu se difuzează în cantități suficiente. Așa cita în acest sens SATEANCA, SPOR-TUL, TEHNIIUM. În dintre revistele literare, LUCEAFARUL și ROMÂNIA LITERARĂ nu sînt printre cele care se primesc cu regularitate și s-au făcut desfule sesizări. E ciudat că vin mai curînd revistele literare de la distanțe mult mai mari, din Iași sau Oradea, pe cînd

de la București... Așa că, sincer vorbind, aproape că-a dispărut obiceiul de-a fi lecturate pe aici principalele săptămînale culturale ale țării. (Excepție face redacția ziarului local DIMBOVIȚA unde, cu oarecare întîrziere, acestea sosesc, totuși).

Noi difuzăm în județ mai cu seamă volume din BIBLIOTECA pentru TOTI și din BIBLIOTECA SCOLARULUI. Ne folosim de o dubă, autolibrărie, cu care prezentăm la fiecare școală ultimele apariții. Aici aleg difuzorii, acolo — profesorii și elevii. Așa procedăm de două ori pe lună. Natural, se ivesc unele neconcordanțe deoarece nu mereu ceea ce cred difuzorii că se va vinde este și solicitat de profesori, care doresc fie mai multe exemplare, pentru bibliotecă, fie ediții critice care n-au fost tipărite în tiraje multumitoare. Cel puțin în ceea ce privește literatura clasică română — și asta s-a arătat și la conferința de la Buzău, unde s-au înîlnit editori din toată țara — numărul operelor alese nu e de loc corespunzător. Cauza rezidă, cred eu, în slaba colaborare între Ministerul învățămîntului și edituri. Să sperăm că pe viitor situația se va îndrepta.

Cred, de asemenea, că sînt necesare tot mai multe cărți despre tineri. Ele să fie bine scrise și să combată convingător, artistic, lipsa de talent, mimetismul, bravada goală. După cum sint convins că în viitorul cel mai apropiat edit. CERES va scoate și mult așteptatul volum despre metodele moderne de altore. E un lucru care-l interesează, după cite știu, pe localnici.

N. MILEA
librar, Tirgoviște

● **HEBDOMADAIRE POLO-NAIS** (8 aug., a.c.). Foarte sensibilă la doleanțele publicului, care, după cum indică toate statisticile din lume, a făcut o pausă pentru seriale, televiziunea poloneză anunță câteva noi premii din care nu lipsesc: **Tăranii** lui Reymont (în 13 episoade), o biografie a lui Copernic (trei episoade), **Zile și nopți** de Maria Dobrovska precum și ciclul de filme **Marea dragoste a lui Balzac**. Cu un deosebit interes este așteptat noul serial pentru tineret **Aventurile cinelui** Cywil — povestea unui cine-club (trei episoade). Rezistența în Bulgaria s-a editat o serie de timbre în valoare de doi și treisprezece stotinci. Subiectul timbrei este luat din fotomontajul lui John Hardill **Acuzatul și acuzat**, cunoscut în lumea întreagă. Pe timbre este reproducută emblema Federației internaționale a luptătorilor rezistenți precum și cunoscutele cuvinte ale lui Gheorghii Dimitrov, în limbile bulgară și franceză: „Eu vă întreb, domnule președinte, în care țară asociații nu sînt saltați și barbari?”

● **NOUȚĂTI DIN BULGARIA** (aug., a.c.). Cu ocazia aniversării a douăzeci de ani de la înființarea Federației internaționale a luptătorilor rezistenți în Bulgaria s-a editat o serie de timbre în valoare de doi și treisprezece stotinci. Subiectul timbrei este luat din fotomontajul lui John Hardill **Acuzatul și acuzat**, cunoscut în lumea întreagă. Pe timbre este reproducută emblema Federației internaționale a luptătorilor rezistenți precum și cunoscutele cuvinte ale lui Gheorghii Dimitrov, în limbile bulgară și franceză: „Eu vă întreb, domnule președinte, în care țară asociații nu sînt saltați și barbari?”

● **LE MONDE** (19 aug., a.c.). Fondată în 1879 de către un industriaș parizian, Biblioteca Forney este astăzi una din cele mai solicitate biblioteci în materie de artă decorativă. Acasă sau la domiciliu, ca pune la dispoziția celor interesați un bogat material informativ care, pe lângă cărți, include diapozitive, periodice și cărți poștale ilustrate. Fondurile acestei biblioteci (destul de rare în lume) se ridică la peste o sută de mii volume, 1347 periodice recenzate, o colecție de cărți poștale de peste două milioane exemplare, 8500 diapozitive etc.

● (20 aug., a.c.). Redeschiderea sezonului în materie de literatură este comentată și aici pe larg, ca în mai toate publicațiile. Din noianul de „nouități”, citeva titluri și citeva nume atrag atenția: Aragon cu un roman despre Matisse și două volume de poezie și proză; Graham Green cu autobiografia **Un soi de viață**; Carlos Baker cu al doilea volum al biografiei lui Hemingway; Moravia cu romanul **Eu și el**; Truman Capote cu **În căușă** și **În căușă**; colecții de poezie de René Char, Francis Ponge, Hervé Bazin; literatură critică pe marginea unor autori ca Paul Morand, Julien Gracq, Brémond, Rimbaud.

● **LES NOUVELLES LITTÉRAIRES** (8 aug., a.c.). Sub titlul **Cum se vinde** în prezent revista publică un fragment din noul roman al lui Michel Butaille intitulat **Pisica sălbatică**. Bunul renume de romancier-poetist pe care și l-a câștigat Butaille cit și subiectul abordat (utilizarea mijloacelor audio-vizuale pentru lansarea oamenilor politici ca niște produse industriale) îndreptărește interesul cu care este așteptată cartea.

● La folie des grandses este titlul unui film despre Valasquez la care lucrează în prezent Gerard Oury. O montare „de anvergură”, dacă ne gândim, de pildă, la cele două mii de costume, cite necesită filmul; și nu mai puțin inedită, dacă ne gândim la Louis de Funès — unul din protagoniștii acestui nou film care nu se vrea, pare-se, o comedie.

● **PRISMA** (nr. 5, a.c.). Poartă un sondaj de opinie efectuat de curind în R.F.G., alături de serialele de suspensie, emisiunile sportive sînt cea mai populară programă tv. Căutînd să vină în întîmpinarea acestui interes, stațiile de televiziune acordă o importanță deosebită altor calități programelor cit și timpul de aerisire. Programul II (Z.D.F.), de pildă, afectează emisiunile sportive 30 ore pe lună. Cit privește „Studiul de actualități sportive” — cea mai populară emisiune tv, ea este urmărită săptămînal de peste șapte milioane telespectatori și beneficiază de aportul a numeroase personalități culturale.

U. V. Z.

PRETEXTE

Apimondia

Numele acesta cu rezonanță fantastică ar putea sta liniștit în fruntea unei epopei. El sună tot atât de frumos ca *Iliada* și *Odiseea*. Să nu ne mirăm dacă într-o zi în lumea albinelor o să apară un cîntăreț orb, un Homer auriu cu trompă și aripi de sticlă, un Irintor de geniu, ocrotit, tolerat de astăzi dat, avîndu-se în vedere opera la care meditează într-un confortabil fotoliu de ceară hexagonală. Furnicile sînt meschine. Ele cară într-una fără să dea nimic. Furnicarul, avar, agitat și stringăreț e Sparta totalitară. Stupul, Atena generoasă și democratică.

Filozofii umaniști de altă dată, sociologii de astăzi, economiștii obsedați de problemele producției și rentabilității se apleacă miraj asupra societății albinelor atît de perfectă și de eficientă în organizarea ei. Arhitecții moderni studiază și ei minunata construcție a Iapurelui, funcționalitatea lui, iar noi oameni, desprinși de natură, ne întorcem încet-încet la legea cubului, simplu și durabil. Se pare că exemplul cel mai bun de trai în comun ni-l oferă tot harnicele lucrătoare.

Poetii și fabuliștii n-au obosit pînă în zilele noastre să ne dezvăluie calitățile morale ale albinei. N-am pomenit albină birfă. Pictorii, sculptorii, picticiștii de anatomia omenească, imită structurile simpatice insecte, formele existenței ei. Criminologii și administrații penitenciarelor de pe tot globul învață modul cum știu albinele să izoleze pe rău-făcători, pe soricelii alacatori, deși la dulce, executiv și infuzant pe cei într-un scâdier fin de ceară. Albinele mai au și un serviciu meteorologic ireproșabil, nemaivorbind de radar și de alte semnalizări misterioase. Lăță de ce ne-a bucurat atîta știră recentă care ne-a informat despre deschiderea celui de-al 23-lea Congres internațional de apicultură, fiind anul acesta într-o țară socialistă, în Uniunea Sovietică. Popoarele lumii ele însele niște albine imense — se simt solitare în aceste pașnice și utile schimburi de experiență.

AMFION

FILM

Filme posibile

bările pe care și le-a pus literatura română? Pot fi întrebările filmului, cel puțin într-o fază patriotic-culturală (refuz ambizia, filmului de-a fi estetică de sine stătătoare) limbaj al imaginii, cită vreme conștiința lui se clarină într-o formă amoeblă, pot fi aceste întrebări altele decît cele ale literaturii? Ce imagine a destinului acestui popor a adus cinematografia românească pe ecran? Unde mai mult decît în cinematografia a acționat mai cosmaresc cuvîntul „problemă”?

Sub îndrumarea Partidului iață că literatura s-a constituit sub formă de conștiință. Dar filmul — nu, știe totă lumea în ce situație se află.

In esență, eu socotesc o dovadă de mare naivitate, ori de nepăsare, ori de orgoliu, hai să-i spunem copilăresc — această sistematică ocire a nenumărate opere de căpetenie ale literaturii române. Aceste opere sînt, acum, în această clipă, cel mai stimulator prilej pentru foarte interesate și personale creații cinematografice, mai mult decît atît, pentru exercițiul creerii unei conștiințe comune, revoluționare.

*

Propun cineastilor să accepte fără îndărătnicie și umilintă acest transfer de sine și conștiință.

Singele imprumutat printr-o elementară ecuație internă va deveni al nostru. Pentru ca nimic din cele spuse aici să nu aibe cel mai vag aer de lirism neacoperit de fapte, în locul unei cronici cumsecade, voi povesti, număr de număr, atît cît bunăvoiașă „Lucafărului” va îngădui, scurte scenarii inspirate numai din opere originale românești, schițe de filme posibile românești.

Încăpînarea mea, destul de agasant ritmată de apariția săptămînală a „Lucafărului” fîntește să facă lîmpece ca sursă fantastic de generoasă este literatura română pentru constituirea filmului românesc, sub formă de conștiință politică, culturală și estetică, fîntește — mărturisesc — să pună în lumina abia, crudă a ecidenței, că a persevera în greșeală este intradecabil diavolesc.

Pentru primul număr vreau să prezint „Păsările” romanul premiat al lui Al. Ivăsiuc despre care Ion Brad a declarat în revista Cinema: „e o datorie morală să facem acest film”. Deci cu toată liniștea, o dublă liniște despre „Păsările”. Apoi despre „Ce mult te-am iubit” al lui Zaharia Stancu, apoi despre novela „Despărțirea” a lui Marin Preda, filme pe care eu le-am văzut în vis.

Lucian PINTILIE

ARTE

Grigore HAGIU

ARTE

Gravuri de MARIANA POPA

ARTE PLASTICE

Muzeul satului

In plină caniculă bucureșteană, cînd asfaltul se muzează pe talpă și lasă urme de ceară neagră, moale, în timp ce betonul absoarbe căldura cu lăcomie mecanică pentru a-l da drumul în valuri fosforescente nopții și frunza de pe bulevard își răsucesce nervurile puse pe grătare țigănești, Muzeul Satului rămîne o dublă oază. Natura, dar mai în adînc, spiritualitatea milenară, străjuiesc nealterate de nici-un anotimp.

Vinovat este în primul rînd lemnul, dar și lutul și cărămida poroasă, de alciur. Arborii vii, adevărate monumente, ocrotesc trunchiurile din care s-au cioplit case și pluguri și butii de păstrat toate recoltetele pămîntului. Însăși biserica de lemn maramureșană, domul din peisajul, nu-i decît un arbore mai înțelept, mai devotat și părtaş cu sinele său dovedit. Totul pare durat pentru totdeauna și incremenit în glaciațiuni impenetrabile. Un aer drept, care este chiar dorința noastră de a exista, purifică vîzduhul și-i menține altitudinea. Patria cariilor n-a existat niciodată.

Dar există o patrie a timpului condensat, izvorit din conștiința nobleții de om trăitor pe aceste meleaguri, îndiferent de baștina sa însemnată cu un nume sau altul de loc și regiune, de săt cu străvechi rezonanțe de dor și ea se suprapune în ceea ce este mai drag și fundamental nouă tuturor. Lipsa de viață, semnată cu obiecte altădată folosite, astăzi de strictă frumusețe, se umple de o febrilitate mult mai largă și intensă, ocrotitoare de legi și principii. Esența este întotdeauna imobilă, cînd, odată gîndindu-se pe sine, cristalizează la nesfîrșit. Numai noi, cu ochiul nostru, o vedem mereu alta.

In acest decor în care revin marile aleanuri și iubiri, întregindu-se iarși în cuplu, blînda lacrimă de lac Herăstrău pune pecete de taină. Și cel mai simplu cuvînt, peste vociferările peștirii, bate jagure dulce-sălbatic-păduros. Și dacă oamenii care și-au încropit sălașele, fără să prevadă recunoștința noastră tiru, au dispărut de mult, rămîn, fantomatic și liniștor agățate de pereți, hainele lor de sîrbătoare. Haine țărănești, de dimie aspră, scoarțoșate în zer ciobănesc și boranjic țesut pe lună iernatică, o mindrie volevodală răzbate din simplitatea noastră îndelung miglăită!

Culorile sînt cele simple, văzute dintr-un lan de gri pierdut în cer și ele revin mereu la spectrul solar al zilei, la cel lunar al nopți. Albul și negrul, simbolice fără adăugă, precisă, incunună deopotrivă bărbatul și femeia, strasele lor sînt una, făurite din amestecul pragurilor primordiale. Pe un costum de femeie se repetă amețitor, într-un fel de reverberare de oglindă magică, cel de bărbat. La un costum de bărbat, o cîngătoare de argint vorbit cu femeia iubită, seceră mijlocul sîplu, coclîndu-i abia urmăz. Bete și paftale, cununii și zgărzi scumpe, pene de pămîni asemeni unui răsărit de soare, firul și sideful vostru drămuț, pietrele și mărgelele voastre de sticlă colorată, coriile voastre din piatră măcinată sau smulse din gîngăș auriu, prețuiesc cu mult mai mult decît orice savantă lucrătură! Cu asemenea mină se poate împodobi o țară întreagă și nu pentru o singură seară de bal asudat ci pentru veșnic împedele timp de bun augur.

TELEVIZIUNE

Domnișoara învățătoare

Să pe bancă în mijlocul curții și vorbește despre menire cum vorbește de apa din scoala morii, că e repede și curată și cum vorbește de moarte, că se pune un brad ca o suliță în cîmîtire, pe mormintele moșilor.

— Sînteți sentimentală?
— Puțin.
— De ce vă bucurați cel mai tare?
— De soare.
— De ce vă e frică?
— De pensie. Virsta omului nu e ce se vede pe față, inima nu poate încă îmbătrîni.

Era în preajmă peisajul Tării de Piatră, datmile dulci și lumina de iarbă-nflorită din doienile Apusenilor. Era în preajmă zvonul de muncă al ogrăzii și roțile carolor. O țărăncă din Tara moșilor ca o maică sfîntă și blînda spune zimbînd că drumul pînă la fericiere duce prin iubirea de oameni și că oamenii sînt peste tot.

Este cel mai frumos prim-plan pe care l-am văzut. Nu știu cum a fost descoperită profesora Ileana Pogă. Dacă a fost intimplare, intimplarea a fost fericită, dacă a fost strădanie mare, munca s-a răsplătit. O emisiune care își propune să familiarizeze publicul cu mari personalități descoperite dintr-o dată, puterile personalitate a publicului. Pînă la prim-planul de marți Ileana Pogă era între anonimi. Prezența ei pe micul ecran s-a consumat însă cu forța unei personalități. Am regretat profund intreruperile reportajului fiindcă și altfel, spovedania ar fi curs de la sine, povestea aceea simplă și adevărată despre viață și despre muncă, despre oameni și despre iubire, despre singurul chip normal și firesc în care se poate trăi.

Sânziana POP

SPORT

S. O. S.! Echipa națională de fotbal în pericol

Nu mai cine a văzut suburbana comportare a fotbalistilor noștri, reuniți în echipa națională, miercuri, la meciul de verificare cu o echipă iugoslavă (din care lipseau cei mai buni, selecționați în naționala iugoslavă!) numai cine a urmărit cu oarecare atenție jocul penibil, incongruent și rușinos al așa zisei noastre naționale, numai cine ține la soarta fotbalului românesc poate spune, cu exactitate, cită impoștură și cită eroare și-au făcut loc în cele 5400 de secunde ale acestui trist joc. În fond, ne putem întreba, de ce trebuie să suportăm noi capriciile, și aici mai dau doi pași înapoi (vorba poetului Geo Dumitrescu) și mă opresc de a msi colora cuvîntele, în fond de ce să suportăm, noi ca obște, pe niște indivizi care, au ajuns, prin neștie ce miracole sau tertipuri, la cirna echipeilor noastre de fotbal și nu mai pleacă de acolo, în ciuda protestelor generale, în ciuda stării de nemulțumire publică, evidentă mai mult ca oricînd la sfîrșitul meciurilor de miercuri? N-am auzit de multă vreme atîtea fluierături, n-am văzut o piesă de teatru cîzînd astfel, niciodată. Piesa pe care o joacă aproape solist Angelo Niculescu este o piesă stupidă. E remarcabil că în **Scintila** de ieri, vineri, 3 septembrie, a apărut un articol hotărît împotriva cursului actual al echipei naționale deși ne mărturisim temerea că, dacă nu se iau măsuri radicale, va fi foarte tîrziu, mult prea tîrziu. Pînă aici intră breava simplă, întrebarea pe care mi-o pune și mie ca tuturor stadiul de pregătire al echipei naționale și perspectivele ei: Cine crede că acesta este dru-

mul pe care TREBUIE să meargă echipa noastră reprezentativă? Nu avem personal nîmîc ca Angelo Niculescu. N-am furat peopni împreună, nici n-am împărțit masa la Guadalușara și nici n-am în general nimic de împărțit cu Angelo Niculescu. Figura lui totdeauna liniștită (deși a fi liniștit ar putea însemna și a nu simți!) de intelectual refuzat de locul de muncă mi-e chiar simpatică. Mă gîndesc că, dacă tot ai am fi ca Angelo Niculescu, am trăi mai mult. Dar este prima oară cînd un sentiment de elementară justiție mă determină să mărturisesc senzația mea că, astăzi, nu numai Angelo Niculescu este vinovat. Este vinovată Federația de fotbal care a îngăduit cauzele actelor de indisciplina — cum sînt cele comise de Dinu, Dumitrache și Dobrin — precum și scoaterea nemotivată din lot a lui Radu Nunweiler, fapte ce nu pot fi puse numai în seama lui Angelo Niculescu, pentru că unele dintre ele n-au fost decît rezultatul unor erori mai largi și cu mai mulți autori. Cum se explică împrejurarea că toți jucătorii de excepție de la noi au conflicte cu antrenorii noștri? Cînd vom putea face, în sfîrșit, un nesprețec care să ne reprezinte la valoarea noastră adevărată? Intrucît prezența antrenorului Ozon la cirna secundă a unei echipe fără Dobrin este preferabilă prezenței lui Dobrin într-o echipă reprezentativă fără Ozon? Viața de fotbalist a lui Ozon a fost plină ea însăși de măsuri extra-fotbalistice. Nu simte acum fostul nostru mare înaintaș (înaintaș în fotbal!) că Dobrin este

exact în poziția în care s-a aflat Ozon ani de-a rîndul?

Nu mai avem timp de întrebări. Nu mai avem timp de nuanțe. Am salutat măsurile drastice împotriva lui Dinu și Dumitrache. Sînt convins și acum că ele au fost perfect juste și le susțin în continuare. Nu sînt însă de acord cu continuarea acestei politici de dars la o parte a celor mai buni, într-un moment corect. Eu consider că — nefăcîndu-se o analiză corectă și echitabilă în toate sensurile a tuturor factorilor răspunzători pentru o eroare sau alta — e cazul să trecem peste toate și să chemăm la Helsinki, nu echipa cea mai surizătoare, nu echipa cea mai respectuoasă, ci echipa cea mai bună. Stă în puterea Federației să decidă asupra acestor importante dileme. Am toată încrederea în președintele Federației, Mircea Angelescu. Dar vreau să notez aici că, indiferent cine vor fi antrenorii echipei naționale, indiferent cine vor fi jucătorii, de rezultatul de la Helsinki, domnia-sa, Mircea Angelescu este răspunzător. În acest caz, el trebuie să se arde ușa cum este: conducător al instituției fotbalului. În interesul sportului românesc și cer să mobilizeze toate energiile fotbalistice pentru realizarea unui rezultat de prestigiu. Să nu pierdem acest teren, tovarășe Mircea Angelescu.

Nu mi se pare exagerat să rostim împreună: S.O.S. echipa națională în pericol!

Adrian PAUNESCU

TEATRU

Cum bate ceasul la Edinburg

Vorbele prin telefon sau telex, trimise dintr-o țară însulară spre frumoasa noastră țară continentală și curajoasă, s-ar putea să nu aibă tonusul exact și intensitatea bucuriei cu care le spui. Gluma telegramăi lui Caragiale cu „Medoc finis” și „Tzuica dedans” mi-a venit în mînta la Edinburg cînd îmi făceam perfida socoteală: să-mi scriu articolul și să-l trimit la „Lucafărul” înainte de reprezentările actorilor români ai teatrului Bulandra în fața scoțienilor și să spun că au avut un succes grozav? Eram sigur de marele talent al actorilor. Eram sigur de ritmul drăcesc și de viziunea captivantă a lui Lucian Pintilie în spectacolul cu „Dale carnavalului”. Eram de asemenea convins că de fapt, ca să vorbesc ca un critic de geantă latină, Liviu Ciulei are o mină de director de necontestat în spectacolele teatrului din Schitu Măgureanu, dar n-am trimis articolul din Edinburg cu „Tzuica dedans” zîcîndu-mi cu teamă: dacă succesul o să fie și mai mare decît își poate închipui profeția mea timidă de om, venit de pe Dimbovița apă dulce, în țara umorului rece?

Și, iață, trimit articolul abia acum, „după”.

Succesul teatrului românesc a fost mare.

Am strîns mina actorilor și directorului lor Liviu Ciulei și mă grăbesc prin telefon, telex, horn, cum o fi și s-o putea, să-l felicit și să-i string mîna și lui Lucian Pintilie care nu se află aici cu noi.

Actori, regizori, scriitori — ne-am simțit prin acest succes ceea ce sîntem cu adevărat: patrioți, acasă și peste mări.

Marin SORESCU

ARTE

MUZICA

Discul Alfred Alessandrescu

Realizîndu-se ca dirijor de o extremă valoare, Alfred Alessandrescu nu poate fi uitat ca făuritor de muzică, deși ultimele sale compoziții datează de la vîrstă de 24 de ani. La acea vîrstă el dovedea o premai prin raportul cu conaștrii săi ci lucrările cîntîndu-l-se de către prestigioase formații. În afară de o muzicalitate înăscută, compozițiile probează asimilarea de o umitoare siguranță și eficacitate, a meșteșugului construcției sonore, a dimensiunării și proporționării armonicelor cum nu dovedea piesele înregistrate pe recentul disc ce i-a fost, în mod binevenit, consacrat. In ceea ce privește poemul simfonc „Acteon” care acoperă una din fețele discului, să notăm că la data compunerii (1915) impresionismul nu era încă revolută, depășită, care se înfățișează astăzi. Curenții cităipa în mod trîdnic aderente în chiar Franța originară și nu cu greu putem să ne imaginăm situația unei astfel de muzici într-o Românie lipsită încă de cea viață muzicală activă care să formeze și să ridice gustul melomanului spre căutări armonice și structurale oricum mai și, la acea vreme, misterioase. În al doilea rînd, calitatea muzicii se susține în sine prinădată de clasicii genului, nu un raport operă-pastăși ci o identitate de gîndire și atmosferă muzicală. Pentru că, ceea ce denotă, ce iese la suprafață imediat din Acteon este o mare sinceritate, senzația unui lucru făcut cu naturalitate și respectării propriei naturi și inclinării stilistice.

În plus, Acteon nu are, atmosfera „După amiezei unui faun” spre pildă. Datorită unui ancestru clasic și unei formații romantice evidente, Alfred Alessandrescu este, aici și în alte lucrări, un abil dialectician al esteticii sonore. Leit-motivetele în loc să servescă static subtextului programatic sînt antrenate în dezvoltări variaționale ce alcătuiesc arcuri foarte bine dimensionate. Această sinteză a unui material sonor (melodic, tonal și orchestral) impresionist cu o creație formală modernă este cu desăvîrșire totodată un rezultat poetic. Modalismul, folositor reușit al poetului, Modalismul, totodată, antic, organic legat de prețelul literar, și impresionist imprumutat muzicii un farmec inepuizabil, făcînd audita o aventură plăcută și atrăgătoare. Inutil să mai elogiem orchestrația, de o reală eficiență a textului Modalismul asigură îndelungit același farmec armonic ca și poemului și este instrucție de verificat și comparat, pe a celasi disc, calitatea de edificare și modelare a unui flux sonor amplitu ca și talentul de miniaturist, de construcție micro cosmică.

Costin CAZABAN

UN TRUBADUR MODERN: LORENZO PESTELLI

Geografie de vară lungă

Sosit în România în vara anului 1968, poetul Lorenzo Pestelli, (italian prin naștere și belgian prin studii, e un elvețian prin opțiune) preocupat de destinele poeziei în genere, a stabilit contacte cu cîțiva poeți tineri de la care a obținut, odată cu opiniile sau profesile lor de credință estetică, traduceri, unele pe viu, din versurile ce le considerau ilustrative pentru propria direcție ori pentru ansamblul mișcării noastre literare. Intors acasă, Lorenzo Pestelli și-a confirmat declarațiile verbale de entuziasm față de elerpența lirică autohtonă, în articolele publicate în presa genezeză. Pe de altă parte, fără să-și prevină gazele în acest sens, a luat legătură și cu folclorul românesc: în masivul „Le long etc” ce i-a apărut de curind în *Elveția*, figurează, ca epigraf la unul din capitole, un fragment de baladă populară. Cum citatul face parte dintr-un text relativ puțin cunoscut, dar original prin reprezentarea solară a morții, se poate spune că cel care l-a reținut a ardat mai mult decît un interes ocazional, un veritabil gust și intuiție într-o materie pentru el virgină. Totuși, nu intenția de a răspunde printr-un gest de curiozitate atenției acordate de un străin țării și culturii române, după cum nici pitorescul și căldura acestui poet de vocație vagantă mă îndeamnă a vorbi despre cartea sa. Impulsul mi l-a stîrnit valoarea ei intrinsecă. „Lunga vară” e o primă vedere, doar o colecție de note de călătorie în Asia extremorientală și sud-estică, redactate sub formă cînd de epistolă, cînd de poem în proză, cînd de comentariu strict sensibil sau cu o tentă moralistă, cînd de simple însemnări, cu interpoziții de texte populare sau culte, din „culturile” finitului cercuit. Compoziția prin factură și chiar ca adresă imediată, „Lunga vară” are omogenitatea subterană a unui itinerar spiritual, a unei experiențe de viață și idei, soldată cu o semnificație majoră și un suflu de „anabasis”, de epos liric. Periplu al cunoașterii, voiajul întreprins simultan în spa-

tiu și în timp, grație incursiunilor sistematice în trecutul regiunilor frecventate și o odisee modernă în care continental galben joacă rolul Mediteranei și poezii, îmbrăcînd masca lui Ulyse, transmite Penelopei în scrisori ce nu așteaptă răspuns ecourile revelației unei lumi la antipodul orizontului său european. Nu atît sau nu numai valorile tradiționale, originalitatea sau decantarea lor în modul de viață cotidian, enorma cantitate de timp, de înțelepciune și frumusețe deșchitate în universul oriental reprezentat sursa de fascinație. Văzută sub această latură, „Lunga vară” ar fi fost încă o măturie, poate zadarnică, la dosarul confruntărilor dintre spiritul occidental și cel extrem-răsăritean, în genul „Tentației occidentului” a tinărului Malraux. Sau într-o perspectivă laică, un fel de „Cunoaștere a Estului” a lui Claudel. Vraja continentală emană de la vitalitatea prezentului său sau mai exact a viitorului pe care străpunge, arhaica matrice a omenirii și-l pregătește cu forța teribilă a noii conștiințe de sine, imprimată de revoluție. Triumfător, jocular procesului în plină înclinare cu forțele adverse, pe meridianul vietnamez și laofian, fierbînd în adînc în alte zone, elanul concentrat al popoarelor respective capătă, pentru avaturul modern al eroului homeric, proporțiile unei deplasări etnicale. Holăritea lor de a rupe blestemul mizeriei, al opresivității și al războiului imperialist, o întregă geografie se pune în mișcare, pămîntul însuși își surpă edificiul cariat, ca să se reconstituie într-o lume nouă. Seismograf amplificat a acestei geneze, sărbătoare a simțurilor trăite de un ascet, „Lunga vară” este totodată scena unui spectacol grandios în care masele fac figură de eroi și interpretul lor pare un aed ce-și depășește indoielile, tensiunea, într-un patos al penultimului. Le long etc, ed. Cahiers de la renaissance vaudoise, Elveția.

Mihail PETROVEANU

Heure du serpent

„Dans le val lâ-bas est un grand débat. Et qui crle si fort? Est-ce le Soleil ou est-ce la Mort? Le Soleil dit que c'est lui l'ainé car sans cesse elle hante les foires les plus grandes ou elle choisit les gens les plus grandes car ce qui lui plait c'est mettre en pleurs les filles en fleur”

(Incantație populară roumaine)

Ora șarpelui

„La gură de vale Este-o ceartă mare. Și cine se ceartă? Soarele cu moartea. Soarele zice: Că el e mai mare. Că el e cînd răsare, El imi încălzește Cîte cîmpuri lungi, Cîte văi odinci. Moartea cî-mi zicea Că ea e mai mare, Că ea e cînd răsare, Și ea își alege Voicini pe clipici, Fete pe panglici, Voicini tinerei De care-i plac ei, Fete tinerele. Să plîngă cu jale...”

(Incantație populară românească) CINECUL CUNUNII

Addenda

Argheziana

In nr. 2 (martie) 1922, al revistei Cugetul românesc, pe care a condus-o o scurtă perioadă, Tudor Arghezi a publicat mai multe pagini de atorisme poezice, sub titlul Mizerii. Fie că prefigurează sau nu, citadin, Bieștele, ele reprezintă una din laturile cele mai acute ale umoristului și n-au fost încă, după cite știm, retipărite. Cu titlu de curiozitate în același număr al revistei apărea și Pălnia și Stamate (roman în patru părți) de Urmuz. Istoricul literar îi este îndădăuit să caute paralelisme!

(Din Mizerii... pp. 163-170)

Să vrei să citești și cărțile să refuze să îți se deschidă.

Să te uiți la ceas și să-ți vezi limbile invirtindu-i-se continuu și să auzi orele sunînd neîntrerupt, unele după altele și amestecate.

Să-ți dai țîrzu seama că ai început să vezi cu nasul, să auzi cu degetele și să guști cu urechea și să te aplici, ca să-ți corectezi aconsta extravaganță, la un studiu de experiențe. În timpul lor, organele tale să se vîdească disarmonice și independente de hărtirile tale: gura să te insulte, ochiul să-ți joace în pleoape ca niște ochi de sticlă, mina să-ți se ridice și să te circească. Să iei un pahar cu lapte și să-ți se verse în cap.

Să fii amoretat, gelos și cocoșat.

Să faci curte cu perucă și să-ți sară, vorbind, proteza dentară.

Cînd deschizi umbrela să te lovească spețele și să te întorci de pe scară chior.

Să găsești seara, acasă, cotoare de figar străine în scrumieră și nevasta dumitale să nu știe nimic.

Să te uiți în oglindă și să te vezi cu barbete și să te întrebă cine ești.

Să te refuze birjarul și să te dea jos din tramvai, sub cuvînt că ești hoț de buzunare.

Să-ți trosnească toate mobilele din casă, să-ți fluiera și să-ți cînte toate utile și sertarele, iar cînd vei voi să te scapi țepînd, să-ți scriștie ghețele.

Să te întîlnești la diverse ore cu cite 10 oameni care să te fizeze cu insistență și, oprimdu-se în loc, să se uite lung după tine, fără să descifrezi în expresia feței lor nimic.

Să-ți spuși fecioarei pe care o adori, că o iubești și fecioara să-ți caute în unghii. Să insiști, și să observi că adormise.

Să te doară maselele un de zile și denșitistii să nu te creadă obiectindu-ți că ești maniac.

Să ai în cap numeroase proiecte geniale și, fîind o conferință, să vezi ridicîndu-se, unul cite unul, auditoriul, înaintea expunerii celui de-al doilea punct din unsprezece.

Să vrei să te împuști și să nu-ți ia foc revolverul. Să vrei să te spînzuri și să alunice sfoara. Să vrei să te otrăvești și să-ți administrezi un purgativ. Să-ți înfiști cuțitul în grumaz și cuțitul să-ți se îndoie. Să vrei să te arunci pe fereastră și să dai cu ochii de proprietar care, amînîndu-te cu degetul, îți aduce aminte că murdăria e oprită. Și să trăiești încă 20 de ani, căci o să mai fie nevoie de dumnea-ta.

B. C.

P. S. — Nota, din numărul trecut, comentînd o scrisoare a lui I. Vinea către M. Dragomirescu, nu ținea, evident, pe nimeni. Așa că, orice apropiere cu semnatari ai Poștei redacției țigneste, în chip firesc, și pe autorul Addendei.

Concertul de la Kelantan

CONCERT PENTRU PLOAIE, BROAȘTE ȘI SOLO DE TUNET

„Eu sint o mlaștină căldura se pietrifică pe albul zidurilor toate au un sens omul ca și malaria”

SITOR SITUMORANG

Pouă cu boabe mari la Kelantan, cu vîiet de tobă! Fulgere!

Pamîntul se afundă în inima cerului. El e înmormăit. El bea pînă se satură.

În mlaștină se aude un căsăit, impudic, un orăcăit nerusinat de broaște ciioase.

Ele suflă în trombonele toraxului lor, ele agită o voce gigantică care-i înspăimîntă pe străini.

Oamenii nu mai îndrăznesc să vorbească de cînd broaștele rîtoase au făcut o armă din vocea lor. Vom fi, de această dată, definitivi înfrinți, dacă trebuie să judecăm după aceste vociferări cavernoase!

Ce se va întîmpla cu măgile și armurile, cu nasurile proeminente, cu ochii ieșiți din orbite, cu burțile ca niște bivoli de apă? Va trebui să depunem armele, să sîngem lumina, cînd ploaia se va termina! Lumea nu mai este a noastră; peisajul este o mlaștină urîtoare. Cine mai îndrăznește să se aventureze?

Kampongul, orașul din mlaștină, este tăcut; malaezienele îmbrăcați pînă la mijloc în sarongurile lor dorm cu pumii strînși, la adăpost în fortărețele lor plutitoare.

Pretutendii, aclamații furioase!

Blestemată fie ziua în care am primit urechi!

Fulgerele luminează smircurile de ploaie rău căzută, epaștile răguste care mă separă de junglă. Demonii monstruoși se ascund. El zice că mă terorizez cu orăcăitul său lugubru. Ai zice că cerul întreg respiră prin plămîni batracienilor! El aspiră și expiră cu zgomot. Este astrul universal!

În junglă, nimic nu te oprește! În spatele broaștelor țestoase, par teofonii strînse, niște goale monitoroare care săgetează cu limba și broaște țestoase uriașe, care se ghemuiesc în nisip și ping extenuate de călătoria din Galapagos pînă aici! Apoi vin sîrlezile rîtoare, dragonii unicorni, numii rinocerii, cerbil-zburători, în formă de lună sau de rechini, pestii-lupători, scopolendole, hipitorii, batalioanele de lilieci, insectele călătorești și, în fine, termitile care și-au făcut planul și transforme această peninsula într-un mărgean înghițit.

Jungla își ia avînt și ne strîștește: pe noi, cei goi, cei dezarmați, cei cu fețe blînde, cei nepăsători!

Ea ne forțază să ne întorcem în sticlele tremulii, să ne coborîm pe scoscul strînse, niște butelii din vechii noastre mizerii, dinainte de Albuquerque, cînd a naviga de-a lungul rîurilor noastre însemna deja o aventură...

Cobor în globul verde al spaimii mele, în sticla galbenă a copilăriei mele cu himere, în patul strîmt al slăbiciunii mele; mă refugiez în fosilele prietene, care deocamdată nu tănuiesc monștrii și vomit vreo țecere. Imi acopăr urechile, imi infund cu virfurile degetelor alveolele... O sticlă imi dă drept de azil; sfințită ca un templu, poleită ca o moscheie nouă, magie fetis, mă ascunde de multime... dar ea nu poate să înăbușe zgomotul care crește în intensitate.

As vrea să-mi smulg urechile și să le arunc tuturor acestor pumii aprinse pe care noaptea tropicală mi le atîță împotriva!

De acum înainte asediații nu se mai mulțumesc să gligie în cor. Le trebuie totă vocea, tot galimatiasul emiseriei, ca să vociferaze care mai de care împrejurul unui oras lung. Da! El rid și vomază! Scoscul lor este spum care plutește suprafața lagunei. El mă privește și nimic nu ne departe decît acest perete vitros al buteliei!

Cum ar putea să spargă sticla cu strigătul lor nevertebat?

NU MAI POT SUPORTA golișoarea lor viscoasă, vocile stomacale, privirile lor de mudoasă gelatinosă, și pînțele lor întinse ca pînza pe zmeul din copilărie! Este o pustie împrejurul meu năclătit și zbrătat: universul meu nu mai este decît retine mlaștini, ochii absenți ai acestor animale hidose, decit labă și lepră...

Nu-mi mai amintesc forma cerului și a mării! Vocile se transformă în cocotiere care se clatină... halucinez! Mă auziți? Mă auziți?

Noaptea devine din ce în ce mai mocioasă. Nu va mai fi nici zi, nici soare. Voi muri prizonier în această sticlă, asfixiat de zgomotul răgușit al nopții!

În brazdele mlaștinoase broaștele mă asurzesc... Bivoli și țărători, giște carnivore, mi de specii de zburătoare care se lamentază! Mă ascund în disprețul meu orgolios; dezgolit, cu imi pierd chipul!

Sînt îngropat fără violență, fără să-mi se smulgă unghiele, prin pură sugestie; crap de anemie pe o scară frumoasă, fără să pot dormi, în acest rest din vechia singurătate!

Octombrie 1966.

Cota Barhu în Kelantan

De ce e totul pierdut?

De ce a început totul?

(Despre puterea limbajului)

Am intrat în tine cu cuvintele mele. Cu vocalele mele de noapte mă pîtruns în lumina ta, am străbătut canalul urechii, am despărțit

În românește de Cezar Baltag

pînțele echidistante ale gândirii tale și m-am instalat în flinta ta în timp ce alții, afară, începeau să se neliniștescă.

Am rămas acolo cu cuvintele mele timp de o lună întreagă; verbele mele îți invadează carnea, adverbalele mele adorm lenoș de-a lungul rîurilor tale, adjectivetele mele se îmbată de vinul pe care îl secretă crăpăturile tale de aur.

Ce fac oare vorbele atîpate pe care le-am părăsit în făptura ta, optetele care colorează claritatea cerului tău, determinantele care și-au făcut alcov în conștiința ta, parabolele obscure ce li-au alumecat în trup asaltîndu-te în vârlul, invadîndu-ți pieptul, meninga, visceralele, pentru ca zori unei noi primăveri să fluture pe zidurile tale pinza mea roșie de pirat diafan?

Oh! Cuvintele, cad unele după altele în ghearele justiției, condamnate pentru că ale aparțin celui ce îndrăznește să ridice cîmpurile! Reproșul ce li se aduce este acela de a fi adăstat în peșterile tale, de a se fi acuns sub meterezele somnolenței tale, de a fi ridicat barricade în corpul tău, în care ceilalți nu vor mai putea să intervină.

Si dacă sap, înaintînd învăt către forturile tale, eu văd ceșugurii, ascunzîndu-te pe sine curș pe zăpadă, eu aud horcăturile spinzurăților care au vomat în tranșe, eu văd scuipatul păzitorilor și măturătorilor din care trebuie să mă nutresc ca să pot supraviețui.

Rătăcesc prin locuri pustii unde urzicile otrăvesc pietrele dorinței plec în căutarea cuvîntelor mele care sînt în tine și doresc să-ți afli părerea despre ele.

Căci cuvintele mele au pătruns în tine mai departe decît mi-ăș fi închipuit; vorbele mele se fac dezmierdări și dezmierdările se fac carne și slînge, pe rînd.

Captiv, deși în afara zidurilor tale, eu în-sămîntez în pămînt grăunțele noi ale limbajului pentru ca o pădure mai robustă să cernească din aproape fortăreața în care aștepți noaptea mea, cu nerăbdare.

Cîmpia este, o lagună în care înoată dirințele mele orgolioase, pe care le las să fluture așemini unor geamanduri avertizatoare pentru ca tu să poți urmări, de la înălțimea meterezelor tale, cuvintele serpuind pînă la viziuna nopții, în inima muntelui acolo unde, împreună cu oamenii noi, făurim

OBUZUL ZORILOR
cu ne despărte,
burgul în care lumina ta e ostatec.

Peissy-sur-Satigny

Hemisfera Sud

Simt frig în ceafă. În spatele meu e soarele. Mi-am pierdut sudul de ziua; caut soarele și nu văd decît valurile plesnite care scinteiază în direcția popului. Se schimbă geografia. Amiază e alta. Trez prin mijlocul necunoscutului.

Meridiane noi și paralele se întrelivesc bizar scoțînd sunete stranii pe care ar fi zadarnic să le reproduc aiei. Lînji abstracte trăsate de cartograful absurd, fără legătură cu persoana care te scoală în zori și caută pe cer un semn pentru munca sa.

E ca și cum ai naviga pe fărîmi Purgatoriului și ai fi așteptat, curînd, în insula a cărei coamă sint norii și spre care un lînger cu sabia în fiicări te-ar escorta fără să țină seama de tine.

Nu este oare un vis acela de a fi nicăieri?

Julie 1967

(fragmente)

De vorbă cu Șerban Cioculescu

(Urmare din pagina a 8-a)

mai avem, adică, voință. (Și eu cred că pîrghia arte e voința. Scriitorul trebuie să dea, cum bine spuneai dumnea-ta, un caracter organic operei lui, iar unii cred prea des că opera trebuie să arate ca un vas cobit. Nu ți se pare d-tale că în anii trecuți s-a abuzat de o piclă, de o atmosferă întunecată în tot ce s-a scris, de o zadărnice universală, ajungîndu-se la unele viziuni negre? Dacă tinerețe n-are simț jubilativ al existenței, cine să-l aibă?)

— Dacă e-adevărat ce spuneiți, să nu uităm că omul nu trăiește numai de la naștere înainte, ci și în raport cu ce s-a întîmplat pînă la el. Poate a fost o reacție, în mare măsură firească, față de prea marea lumină artistică din poezia de dinainte.

— Faptul e unul. Și anume că, în generațiile noi, singurul poet complet este acest tinăr; are și materie primă bogată are și o varietate de registre. Face și poezii intelectualiste și poezii de frondă...

— Oprit-vă, tovarășe Cioculescu. Să renunțăm la discuția despre poezie. Cine credeți că ar fi capabil, dintre criticii de azi să scrie o istorie a literaturii române?

— Întrebarea e foarte curioasă, criticii literari vîind să fie personali, iar istoria literară fiind impersonală. Imi pare rău că Negoițescu nu-și poate publica istoria...

— Dar a scris-o? Ar fi o condiție, cit de cit, pentru a o publica.

— S-o scrie!

— Cine deci?

— Tot „bătrînii”: Piru, Balotă, Crohmalnicu. Și, poate, Nicolae Manolescu cînd se va hotărî să facă lecturi fidele.

— Dumneavoastră?

— Lovinescu mă considera pierdut pentru critică și cîștigat pentru istorie literară. Călinescu mă îndemna să fac critică literară și se considera pe sine istoric. Sincer fiind, recunosc că istoria literară e mai facilă. Critica e opțiune, angajare și risc. Toți marii critici s-au înșelat asupra contemporanilor.

e chemat să fie în centrul tuturor preocupărilor. Nu-i apreciez pe poeții tineri și, mai puțin tineri, care cred că pot să facă ceva fără o idee poetică, fără o stare poetică, fără o celulă germinativă sinceră și fierbinte.

— Sînteți foarte dur.

— Ce să fac? Sint convins că acel tinăr poet, pe care nu mă lași să-l numesc, este singurul care refuză stîlul generației. Îl sfătuiesc să nu se sînchisească de acest stil. L-ăș ruga: Spune ce crezi, nu te lăsa impresionat de cum scriu alții și de succesul de modă al unora dintre ei. Nu e puțin lucru că acest tinăr a scris cea mai frumoasă poezie despre Nicolae Bălcescu.

— Tovarășe Cioculescu, imi vine să plec de rușine că-l laudăți așa.

— De ce să pleci? Așa e adevărul.

— Cine vă mai place?

— Îl urmăresc cu interes pe Doinas. Citesc pe Philippide și Stancu. Acum 30 de ani, îi spuneam lui Stancu să iasă din chinga poezilor de o strofă sau două. Să aibă încredere în suflul său.

— Si cînd a ieșit, a scris romane fluviu.

— În „Iarba fiarelor” a lui Stancu, e un admirabil ciclu de poezii erotice de o tristă senzualitate.

— Dar poeții tineri? So...

— ...rescu imi place. Și mai ales în versurile pentru copii. Uneori, și el se repetă. Sorescu e un poet și, mai ales, un dramaturg. Mi-a plăcut Iona, care mi-a amintit de piesa „Oh! Les beaux jours” a lui Beckett, piesă care mi se pare un model al lui Sorescu. Cred că piesa Vlad Tepeș e excelentă. În orice caz, ideea, că omul e închis din toate laturile de o necesitate, e o idee dramatică. Eu cred altceva, eu cred că destinul ni-l făurim singuri cu condiția să nu reflectăm prea mult asupra lui, pentru că, reflectînd, devenim pesimiști. Nu

Prezentul conține în el, mai mult viitor decât trecut

— **Mă aflu deci, în această seară de toamnă, în fața dumneavoastră, unul din puținii oameni bătrini din cultura română de azi.**
— Da, te aflu în fața unui om bătrîn. Sînt un om bătrîn și, ce e mai grav, nu e că sînt ci că știu că sînt. Bătrînețea înseamnă a fi zaharisit, bătrînețea este vîrsta nereceptivității iar eu sînt încă receptiv...

— **În orice caz, sînteți la fel de receptiv ca în tot restul vieții. Mult sau puțin, sînteți la fel de receptiv și azi.**

— Vrei să spui că nu sînt receptiv la un anumit fel de poezie. Nu, nu sînt. Dar, de exemplu, astăzi, sînt mai receptiv la peisaj decît în tinerețe. În tinerețe, dragul meu, treceam pe lângă amurguri fără să le văd. Acum le văd la dimensiunile lor. Acum vreau cițiva ani, o ramură de piersic m-a făcut să descopăr natura pe lângă care am trecut indiferent aproape 70 de ani.

[Se ridică din fotoliul în care stă și ne aduce o fotografie a sa cu soția într-o piață din Venetia înconjurată de porumbei.

— După cum observi la aproape 70 de ani, ciți am. Imi plac porumbeii. Vezi porumbelul ăsta care-mi stă pe cap? Privindu-l, mi-am zis: uite domnule că și-a ieșit sticlele!

— Aruncă fotografia și continuăm, în camera plină de cărți, dialogul căruia, cînd domnia sa, cînd eu, încercăm să-i impunem ritmul care ne convine.]

— **Cînd ați debutat?**

— Un debut ferm — în februarie 1923, la „Facla literară” a lui Cocea. N-am să-ți povestesc în detaliu, pentru că am mai povestit odată, cum i-am dus lui Cocea un articol impresionist și cum el ne-a primit — pe mine și pe cel pe care îl luasem cu mine, de emoție — cum ne-a primit el foarte prost, pentru că eram studenți și studenții începuseră tocmai atunci niște mișcări huliganesti. În câteva vorbe, Cocea ne-a spus că studenții de astăzi nu mai citesc, ceea ce era adevărat. Mi-a luat cu mare răcență articolul din mină și mi-a spus să mai vin pe acolo peste o săptămînă. Cînd am revenit, mi-a dat înapoi articolul și mi-a spus că nu-l interesează. Eu m-am îndreptat spre ușă și atunci l-am auzit: „Stai ce te duci așa? Nu mi-a plăcut articolul, dar te angajezi critic!”

— În toamna lui 1923 Streinu m-a condus la Lovinescu.

— **Din cite știu, nu v-ați înțeles așa de bine la Lovinescu.**

— Da, i-am făcut o impresie stridentă pentru că nu eram receptiv la o anumită poezie. Eu mă aflam — în acest gust al meu — într-o bună companie. Pentru că poezia aceea nu-i plăcea, nici lui Brăescu, nici lui Rebreanu. Dar ceea ce a mai rămas din seara firească a ei, i se părea strident la mine. Acuma, pentru că a mai trecut timp de atunci, pot și eu să mă detașez și să-ți mărturisesc că eram destul de dogmatic. Mai tîrziu, am ratat cronica la „Convorbiri literare”; am scris în 1924 în „Săptămîna muncii intelectuale” a lui Camil Petrescu și în „Viața literară” a lui Valerian.

— **Spuneți-mi, vă rog, în ce măsură vă recunoașteți pozițiile de azi în atitudinea de atunci?**

— De pildă, în „Viața literară” am scris un articol antiseamănătorist pe care l-aș mai semna și astăzi. Și mai e un lucru pe care mi pare foarte bine de că l-am făcut, vreau să zic că-l fac, de 45 de ani: din 1926 (cu un an înainte de apariția Cuvintelor potrivite) am scris pentru Tudor Argehi, la „Viața literară”.

[După aceea ne vorbește, în ritmul său, despre plecarea în Franța, pentru specializare, și despre recordul pe care l-a deținut, semnal la „Adevărul”, 9 ani și jumătate, cronica literară.]

— **E un record pe care, astăzi, este pe punctul să-l bată Nicolae Manolescu, care va implini, mi se pare, 10 de cronici literare la „Contemporanul”.**

— Eu n-am mai putut continua cronica pentru că guvernul Goga-Cuza mi-a interzis-o, interzicînd în general ceea ce el numea „o anumită presă”.

— **Să continuăm aventura noastră în trecut.**

— În vara lui 1925, am scos un ziar studentesc, „Viața universitară”, controlat de comuniști.

— **Controlat chiar de comuniști?**

— Da, așa cum îți spun. El o făceau, print-un remarcabil student comunist, Timotei Marin. Luptam în paginile acestui ziar, care n-a apărut multă vreme, contra studenților de dreapta. Ne numeam Uniunea Studenților Independenți. Adică U.S.I.

— Aveam mină liberă la „Adevărul”, unde secretarul de redacție mă întreba întotdeauna cînd duceam articolul: „Injuri sau lauzi?” Iar eu răspundeam invariabil „recenzenz”.

— **Imi luasem o catedră la Găești...**

— **Povești-ne relațiile dumneavoastră cu cercul „Sburătorul”.**

— „Tîm să restabilesc un adevăr, față de relațiile mele cu „Sburătorul”. Eu apreciam la Lovinescu multiplele lui calități: între care nu era mică, după opinia mea, calitatea de conducător de revistă și imi plăcea felul ușor ironic al frazelor lui. Imi plăcea, de asemenea, cum știa el să întîmpine teribilismele celor ce se perindau prin cena-

clul lui. Într-o zi, Virgil Gheorghiu, poetul și pianistul, a venit cu părul roșu, dar nu roșovan, un roșu violent, de sînge. Atunci, Lovinescu l-a întrebat: „ce e cu părul dumitale?” Virgil Gheorghiu a răspuns: „domnule Lovinescu bine că e așa, că mi-era teamă să nu fiu gravid”.

Cînd a auzit chestia asta, Lovinescu a fost atît de stupefiat încît, în loc să-l dea afară pe Virgil Gheorghiu, l-a pofitit cu toată căldura să stea pe scaun. Am mai povestit odată că lui Lovinescu nu-i era rușine să mărturisească: „n-am înțeles cutare lucru”. El punea să se citească poeziile moderne de două și trei ori și uneori îl întreba chiar pe poet ce a vrut să spună. Apoi dădea judecata de valoare. În 1942, Ion Barbu l-a vizitat și, pentru că lipsise mult pînă la această vizită, i-a scris în album — în albumul dăruit de zburătoriste! — o poezie. Scepticul mintuit (poezie care a dat titlul Monografiei lui Eugen Simion) iar Lovinescu, în loc să se mulțumească pur și simplu cu poezia, a citit-o și, neînțelegînd-o de la început, l-a pus pe Ion Barbu să-și explice chiar și acest mic dar. Vreau să spun că lui Lovinescu îi plăcea să înțeleagă literatura și că numai din acest caracter al lui s-a putut desprinde contribuția la lansarea ultimului val simbolist din România, țara în care simbolismul a durat 40 de ani.

— **Dar imi promisiți că veți prezenta poziția față de „Sburătorul”, că veți restabili adevărul.**

— Da, el bine, eu am fost totdeauna un sburătorist extern.

— **Să revenim la drumul dumneavoastră.**

— De la „Adevărul am trecut la „Dreapta” unde m-am războit cu Iorga, cu aghiotantul său Georgescu Cocos, și cu Timoleon

Do vorbă cu ȘERBAN CIOCULESCU

Pisani care mă considera un stricător de limbă, un neologistic. Cîndva ne-am și împrietenit.

— **Cum ați spus? Pisani?**

— Ei, hai să-ți spun ceva despre acest Timoleon Pisani. În 1897, Caragiale scria la „Epoca”. Într-o zi, îi spune lui Pisani că n-are subiect, Pisani îi răspunde că-i ține la dispoziție ziarul grecești pline de subiecte. Da, zice Caragiale, dar eu nu știu grecește. Și îl întreabă dacă e ceva interesant în ziarul grecești. Pisani îi răspunde că e ceva foarte interesant și anume sărbătoarea Selamlicului, adică festivitățile care însoțesc drumul Sultanului de la Palat la Moscheea principală. Tradu-mi și mie reportajul, i-a zis Caragiale. Și i l-am tradus, mi-a spus Pisani. Iar el îl scria. Mai rar, zicea din cînd în cînd Caragiale, și transcria în românește reportajul despre Selamlic. Cînd am terminat am închis ziarul — mi-a spus Pisani — și l-am rugat pe Caragiale să mi-l citească și mie pentru că, traducîndu-l, eu făcusem o treabă mecanică, nu-l înțelegeam. Și Caragiale mi l-a citit. Era cu totul altceva. Altfel frază, alt ritm, alt mister. Așa era Caragiale.

— **Observați că-l laudați pe Pisani. Tîm minte că treizeci de rînduri mă devreme vă era dușman.**

— Mi-a fost dușman pînă cînd l-am redus la tăcere. Știam tehnica oricărei lupte, și anume că nu trebuie să te aperi, ci să atac. Pisani făcea în „Argus” mercurialul pietelilor și, bineînțeles, și pe al ouălor. La un moment dat Pisani a avut o idee de tot răsunetul: că nu-i rațional ca o găină să coste cît douăzeci de ouă și scria așa: OULE (nu ouăle — precizează S.C.) SINT COPII (nu copii — zice S.C.) GAINELOR (nu găinilor încheie S.C.). Am scris că nu e cazul să mă mai terorizeze acest domn care, folosind patru cuvînta, face trei greșeli.

— În 1935—1936, ne-am constituit în GRUPAREA CRITICILOR LITERARI ROMANI, G.C.L.R. Georgescu Cocos ne zicea găinilor: Aveam președinte pe Perpersicius și secretar pe Pompiliu Constantinescu. Restul grupării era compus din Streinu, Sebastian, Biberi, Suluțiu și Cioculescu. Il apărăm pe Argehi. Eu l-am apărut pe Argehi și contra lui Bogdan Duică și contra lui Streinu, bunul meu prieten, cînd el a fost recuzat de Argehi în „Vitrina literară”. Și l-am apărut și contra lui Eugen Ionescu.

— **De ce atîta luptă pentru Tudor Argehi?**

— Lupta pentru Tudor Argehi era atunci lupta mare pentru nouțate profundă a literaturii române. În 1946, cînd Pas era ministru, l-am sesizat că se împlinesc 50 de ani de argehianism: 1896—1946. Și l s-a dat Premiul național. În timpul nemților, și Argehi, și noi cei care îl apărăm, eram foarte violent atacați pentru naturalism. Naturalismul era considerat de nemți și de dreapta românească un sindrom comunist. De altfel, eu dragul meu, am bătut două recorduri: critica de extremă dreaptă zicea că eu aș fi un pro-comunist. Iar proletcultiștii mă considerau critic burghez.

— **Și de ce l-ați iubit pe Argehi?**

— Cunosco un poet tînar al cărui talent seamănă cu al lui Argehi, avînd comune cu Tudor Argehi, libertatea și directetea, prospețimea imaginilor și forța cuvîntului. Și acestea toate nu dintr-un rezervor verbal, ci dintr-un izvor nesecat de simțire. Tudor Argehi este poetul nostru cu cel mai bogat registru poetic. Tudor Argehi a jînut scena lirică 70 de ani. Înțelegi dumneața?

— **N-aș fi venit să vă deranjez. Oricum, vă rog să nu pronunțați numele acestui poet. Iertați-mă că vă spun, am venit la dumneavoastră numai pentru că mi-e teamă de timp. Să revenim la Tudor Argehi!**

— Proza lui e mai artificială, dar versurile sînt de o factură simplă, emoțivă și directă care imi confirmă încă o dată că un mare poet trebuie să zgrade pe cititori. O spun de cîiva timp mereu, am și scris-o, nu sînt eu în stare să fac complimente de circumstanță, dar cunosco un poet care a înțeles că poezia este emoție. Că nu ne trebuie nouă, oamenilor, o poezie sterilă și săracă, o poezie făcută, ci o poezie care să redea toată gama sentimentelor omenești. Tudor Argehi este un exemplu de poezie cu un foarte puternic conținut omenesc. Ceea ce a deranjat la el a fost violența limbajului, care de cele mai multe ori este justificată, după opinia mea, și este în același timp acceptată,

mai interesează, deocamdată cel puțin, generațiile noi. Rarefiera blagiană observă că atrage mai mult decît densitatea argehiană. Asta nu înseamnă că blagianismul e fertil; iar deocamdată Ion Barbu e singurul ermetic bun.

— **Spuneți-ne, tovarășe Cioculescu, cit de organică vi se pare cultura de azi în raport cu spiritualitatea românească și cu cultura de ieri sau de alaltăieri?**

— Dacă facem abstracție de anii de sociologism vulgar, cum i se zice, aș putea zice că s-a reinnodat firul cu cultura trecutului, că s-a regăsit accentul estetic și că moștenirea a fost preluată în tiraje enorme; tiraje pe care scriitorii nu le atinseseră în tot restul vieții azi au ajuns să le aibă într-un singur an. Pe de altă parte, există astăzi un public larg și avizat al literaturii. Există premisele unei culturi autentice și, mai mult decît interesul pentru traduceri, astăzi, prima oră în cultura română cititorul nostru are un interes mai mare pentru valorile autohtone.

— **Vorbind de reinnodarea firului, n-ați precizat dacă d-voastră considerați că ne aflăm exact în punctul de dinainte de război, ori pe un alt nivel al spiralei. Reinnodarea firului înseamnă renunțarea la ce s-a întîmplat în anii de după război?**

— Nu, nu. Noi nu ne-am întors la punc-

toniste și așa mai departe sînt depășite. Eu aștept altceva, eu cred că va veni altceva. Prezentul conține în el mai mult viitor decît trecut.

— **Cum vă simțiți, azi, în cultura română, față de cum vă simțeai în 1930 în cultura română?**

— Mă recunosc cu greu în cel care-am fost. N-aveam 30 de ani în 1930. Iar cînd am împlinit 40, era războiul, și am fost eliminat de la „Revista Fundațiilor” ca democratizant, iudaizant, estetizant. M-a bucurat că Nicolae Balotă a scris în „medaliaoanele franceze” că eu am întîmplat cultul valorilor clasice, umaniste și ale raționalismului cartesian, într-un moment de exaltare mistică și iraționalistă. Am fost totdeauna contra reacționarilor, a violențelor, a cuzismelor și a barbariei.

— **Dar de ce-i deranja pe adversarii dvs. de dreapta că erați estetizant?**

— Dreapta extremă confiscase specificul național, îl compromisese și vorbea în numele unor valori pur declarative, arborînd un românism, cum observam atunci, complicat de tracomanie.

— **Dar cînd ziceau estetizant, ce ziceau ei?**

— Întil de toate, îl confundau „estetic” cu „estetizant”. Estetizant, după cum știți, e cel ce consideră importante numai valorile pur formale. Pe mine m-au interesat totdeauna valorile umane, comunicate bineînțelese estetic. A considera valoarea estetică e de sine înțeles într-o cultură care se respectă.

— **Nu înțeleg ce-i deranja, dacă dvs. erați „estetic” sau „estetizant”?**

— El consideră că trebuie făcută o literatură naționalistă și mistică. El împrumutau directivele hitleriste în artă. Criticăm în „Revista Fundațiilor” o istorie a literaturii germane făcută pe criterii hitleriste care preconizau un poporanism violent și puneau tot accentul pe etnic. Firește, n-am susținut niciodată altceva decît că literatura are un caracter național. Iar cînd Caracostea a dat termen de 6 luni, criticilor de la Fundații, să-și revizuiască — vorba lui — conștiința, am scris că asta e o primă acordată lichilismului și oportunistului. Împreună cu mine n-au mai colaborat Călinescu, Pompiliu Constantinescu și Streinu.

— **Care sînt rădăcinile neamului Cioculescu?**

— Sînt oltean din Mehedinți, sînt 75 la sută mehedințean și 25 la sută doljean din Florești, satul unde Mihai Eminescu a stat la moșia lui Nicolae Mandra, junimistul, și a tradus volumul I din Hurmuzachi.

— **Niciodată n-am simțit însă zvonind în sufletul meu vreau mesaj provincialist. România este — e cazul s-o spunem! — o unitate din toate punctele de vedere, și este și o unitate spirituală.**

— **Uneori pozițiile dvs. sînt acuzate de generațiile mai tinere...**

— Pot să fie. Eu apar azi poziții pe care le apărăm și acum 30 de ani. Nu mă aflu pe alte poziții. Nu sînt un oportunist.

— **Care este crezul dvs. literar?**

— Cred că literatura trebuie să fie expresia totală a sufletului omenesc. Cred că literatura trebuie să aibă forță comunicativă. Cred că literatura nu e scrisă pentru mandarinii, dar nici vulgarizatoarea. Cred că scriitorul trebuie să aibă talentul de a atinge inima și inteligența cititorului și să-i sporească prețul vieții acestuia și prețul tuturor valorilor omenești.

— **Aș adăuga multe, dar nu adaug decît că mă aflu în momentul în care mă impresionează literatura făcută din necesitate, literatura fără de care nu se poate, literatura organică.**

— **Zici foarte bine cum zici.**

— **Ce este după opinia dvs. cultura socialistă?**

— Mi-ar fi greu să dau o definiție, dar aș putea încerca să descriu sfera culturii socialiste. Ea are o superioritate netă față de alte tipuri de cultură, unde prevalează cazurile interesante psihice, aflate la liziera epilepsiei cu demența, și exhibițiile erotice. Cultura socialistă este superioară pentru că refuză degeneresența umană, în care e drept că simțurile se rafinează, dar care nu poate naște decît degeneresență.

— **Nu înțeleg exact.**

— Nu l-am putut citi în întregime pe Kafka, nu ațit pentru că viziunea lui e neagră, ci pentru că e organizată negru în mod voluntar, pentru că e un artificiu. Eu aș merge și mai departe. Cultura noastră are mai multă lărgime de spirit decît mine. Eu sînt mai împotriva abstracționismelor, mogidețelor și monștrilor plastici. Eu am ramas partizanul picturii figurative, eu vreau să regătesc în artă omul și ambianța omenească. Pentru mine, covoarele lui Petrascu reprezintă o chemare profundă. Eu merg pe direcția temperamentalului meu, nu înțeleg că arta trebuie să existe doar pentru a o rupe cu trecutul. Un singur Tomița, pe un perete, creează o stare de reverie pe care nu o poate crea o pictură abstracționistă. În acest sens, eu nu am evoluat prea mult, dar nici nu am fost pus în situația de a scrie contrar voinței mele. Nu înțeleg, dar nici nu simțez, înțelegerea unor fenomene moderne. Mă resemnez cu o faimă de om impopular și nemodern. Sînt fericit că trăiesc azi în România un moment al unui nou umanism în care omul cu problemele lui

Adrian PAUNESCU

(Continuare în pagina a 7-a)

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu

Redactori șefi adjuncți:

Cezar Baltag, Fănuș Neagu,

Adrian Păunescu

Secretar general de redacție:

Constantin Toiu

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15

Telefon: 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 40, tel: 18 33 99

ABONAMENTEELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „GASA SCINTEI”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginător: Nicolae Ion